

**Stichting Pensioenfonds
Citigroup, Nederland**

Jaarverslag 2016

Ondernemingspensioenfonds.
Opgericht 1 juni 1966.

Administrateur

ACS HR Solutions Nederland B.V.
Postbus 571
2900 AN Capelle aan den IJssel

INHOUDSOPGAVE

1. KERNCIJFERS	4
2. BESTUURSVERSLAG.....	5
Inleiding	5
Profiel en organisatie	6
Algemeen	15
Vooruitzichten voor 2017	27
Risicoparagraaf	29
Actuariële paragraaf 2016	35
Algemene ontwikkelingen op pensioengebied in 2016.....	39
Toekomstige ontwikkelingen	40
3. VERSLAG VERANTWOORDINGSORGAAN.....	42
4. VERSLAG VISITATIECOMMISSIE.....	45
5. JAARREKENING 2016.....	50
Balans.....	51
Staat van baten en lasten	52
Kasstroomoverzicht	53
Algemene toelichting	54
Grondslagen voor waardering van activa en passiva	54
Toelichting balans.....	64

Risicobeheer en derivaten	71
Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen	76
Toelichting staat van baten en lasten	77
6. OVERIGE GEGEVENS	81
Vaststelling	81
Statutaire regeling omtrent de bestemming van saldo van baten en lasten	81
Actuariële verklaring	82
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	84

1. KERNCIJFERS

De bedragen zijn in € 1.000	2016	2015	2014	2013	2012
Aantal verzekerden					
Actieve deelnemers	9	10	13	18	21
Gewezen deelnemers	202	209	217	226	232
Pensioengerechtigden	141	141	137	125	119
Totaal	352	360	367	369	372
Reglement variabelen					
Toeslag reglement 1991 en eerder	0,65%	1,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Toeslag reglement 2001 en later	0,0%	1,0%	2,5%	2,45%	2,3%
Pensioenuitvoering					
Feitelijke premie	1.540	1.021	1.377	1.874	1.981
Kostendeekkende premie	1.124	601	965	1.076	1.597
Pensioenuitvoeringskosten	496	397	383	332	327
Uitkeringen	2.528	2.429	2.243	2.183	2.147
Vermogenssituatie en solvabiliteit					
Pensioenvermogen	115.768	108.261	112.571	99.714	95.496
Pensioenverplichtingen	108.419	101.543	95.963	80.366	83.295
Aanwezige dekkingsgraad	106,8%	106,6%	117,3%	124,0%	114,7%
Beleidsdekkingsgraad*	102,8%	111,5%	121,5%	n.v.t.	n.v.t.
Vereiste dekkingsgraad strategisch	115,9%	116,6%	113,8%	115,9%	115,7%
Reële dekkingsgraad	83,5%	90,7%			
Beleggingsportefeuille					
Vastgoed	-	-	670	2.492	2.675
Aandelen	29.113	27.227	26.348	23.254	22.178
Vastrentende waarden	76.335	73.951	79.106	65.659	63.153
Grondstoffen	10.133	6.991	6.108	7.508	6.538
Beleggingsperformance					
Beleggingsrendement	8,98%	-2,43%	12,90%	5,10%	14,60%
Benchmark **	7,84%	-1,85%	12,50%	5,72%	10,19%

* De beleidsdekkingsgraad wordt bepaald door een gemiddelde te nemen van de laatste 12 maanddekkingsgraden gerapporteerd aan DNB

** Aangepast voor overlay

2. BESTUURSVERSLAG

Inleiding

Het bestuur brengt hierbij verslag uit over het boekjaar 2016.

Het ziet ernaar uit dat de Nederlandse pensioenfonds in 2016 een voorlopig dieptepunt in de dekkingsgraden hebben bereikt. Hoofdoorzaak was de tot ver in 2016 aanhoudende daling van de marktrente, hetgeen mede een gevolg was van het ECB-beleid en de daaruit voortvloeiende opkoopprogramma's van leningen alsmede een aanpassing van de rekenrente voor het contant maken van de pensioenverplichtingen mede gebaseerd op de negatieve rente voor de eerste 4 jaar.

De resultaten op de beleggingen werden door die dalingen van de rekenrente grotendeels teniet gedaan. Het Fonds heeft die ontwikkelingen ook ervaren: steeds lagere dekkingsgraden met een geleidelijk dalende beleidsdekkingsgraad (gemiddelde dekkingsgraad van de laatste 12 maanden).

Eind 2016 lijkt de dalende trend te zijn gestopt, met een voorzichtig maar fragiel herstel. Wellicht is het dieptepunt voorbij, maar de renteniveaus liggen eind 2016 nog wel op een historisch laag niveau.

- Het bestuur heeft in het eerste kwartaal van 2016 een gesprek gehad met vertegenwoordigers van AEGON om na te gaan of een aansluiting bij een Algemeen Pensioenfonds (APF) mogelijk is. Later is ook een seminar over de België route bijgewoond. De conclusies werden gedeeld in de bestuursdag en waren aanleiding tot het instellen van een strategiecommissie die zich intensiever zal bezighouden met de toekomst van het Fonds..
- Het bestuur heeft na het eerste kwartaal 2016 op grond van de zeer lage dekkingsgraad een beroep gedaan op de bijstortingsverplichting die de werkgever zoals overeengekomen in de uitvoeringsovereenkomst uit 2010. Met die bijstorting was een bedrag gemoeid van €440.000 (circa 0,4% van de pensioenverplichting van dat moment) en is ontvangen in augustus 2016. Deze storting is als premie verantwoord, waardoor de premie ook kostendekkend is gebleken.
- Het bestuur heeft in het tweede kwartaal van 2016 naast de haalbaarheidstoets een ALM-studie laten uitvoeren onder regie van de Beleggingscommissie. De uitkomsten van de ALM zijn gepresenteerd tijdens de studiedag in juli 2016. Het bestuur heeft aansluitend geen redenen gevonden om het beleggingsbeleid te wijzigen.
- In 2014 heeft het fonds samen met de werkgever een studie uitgevoerd over het mogelijke elders onderbrengen van de uitvoering, verplichtingen en beleggingen. De werkgever heeft naar aanleiding daarvan geconcludeerd dat de financiële implicaties van een dergelijk plan te groot waren. Het bestuur heeft naar aanleiding daarvan eind 2016 voorstellen gedaan aan de werkgever om de uitvoeringsovereenkomst aan te passen.. De voorstellen van het Fonds met betrekking tot toeslagverlening en financiering daarvan waren voor de werkgever niet acceptabel. Het bestuur heeft daarna herhaaldelijk overleg met de werkgever gevoerd over de

toekomst van het pensioenfonds.. Die conclusie van dit overleg leidde tot de noodzaak om in 2017 nadere afspraken te maken over de uitvoering van de pensioenregeling voor de toekomst.

- Het bestuur is in 2016 gestart met de professionalisering van het bestuur door een eerste benoeming van een professioneel bestuurder.
- De werkgever heeft in december 2016 zijn blijvende steun aan het Fonds mondeling bevestigd en daarbij ook aangegeven dat ze bereid blijft de kostendeekkende premie inclusief de forse uitvoeringskosten van het Fonds te dragen en de verplichtingen ten aanzien van de toeslag voor de pensioentoezeggingen 1991 na te komen indien de dekkingsgraad lager is dan de minimaal vereiste dekkingsgraad. In december 2016 is een rekening voor een koopsom voor deze toeslagverlening verstuurd, die in maart 2017 door de werkgever is betaald.
- In het derde kwartaal 2016 heeft het bestuur besloten tot de inrichting van een Website teneinde te voldoen aan de eisen van de AFM en wettelijke eisen over pensioencommunicatie. In november 2016 is deze website toegankelijk gemaakt voor actieven, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden.
- De toename van de levensverwachting heeft ook in 2016 een rol gespeeld. Het fonds baseert zich op de meest recente prognoses van het actuariële genootschap en hanteert een overlevingstafel aangepast met een fonds specifieke correctie. De aanpassing is in december 2016 in de berekening van de verplichtingen aangebracht leidde tot een stijging van de pensioenverplichtingen met € 270.000 (circa 0,3% van de pensioenverplichtingen).
- In november 2016 heeft DNB informatie opgevraagd voor een On-site onderzoek naar de kwetsbaarheid van het Fonds. De resultaten werden in december 2016 door vertegenwoordigers van DNB besproken met het bestuur. Het bestuur heeft besloten om de aanbevelingen van DNB in de loop van 2017 op te volgen en waar nodig de uitbesteding verder uit te breiden.

Profiel en organisatie

Stichting Pensioenfonds Citigroup, Nederland, is een ondernemingspensioenfonds, opgericht 1 juni 1966 en statutair gevestigd te Amsterdam en voert het pensioenreglement 2015 uit:

Basis voor de pensioenregeling is de initiële pensioentoezegging uit 1966, ingrijpend gewijzigd in 2015. Voorts reglementswijzigingen als gevolg van gewijzigde cao afspraken danwel wijzigingen in wet- en regelgeving. De reglementswijziging 2001 is het gevolg van de cao 1998-2001. De reglementswijziging 2006 is het gevolg van de Wet Levensloop Regeling. De reglementswijziging 2014 is het gevolg van de Wet aanpassing AOW- en Pensioenleeftijd. De meest recente reglementswijziging 2015 is het gevolg van de aanpassing van het fiscale kader. De opgebouwde rechten tot 2015 boven het salarisniveau van € 100.000 zijn premievrij gemaakt. De wijzigingen die van invloed zijn op de pensioen rechten en –aanspraken zijn in het pensioenreglement opgenomen onder overgangsregelingen.

Premievrije aanspraken worden evenals de ingegane pensioenen voorwaardelijk geïndexeerd.

Onderstaand een overzicht van de ontwikkeling van de pensioenregeling sinds 1991.

	Pensioenregeling				
	1991	2001	2006	2014	2015
Pensioensysteem	Eindloon	Eindloon	Eindloon	Eindloon	Eindloon
Laatste wijziging	1 juli 2013	te post op 2010	24 augustus 2010	1 januari 2014	01 januari 2015
Pensioenleeftijd	65 jaar	62 jaar	65 jaar	67 jaar	67 jaar
Toeslagverlening	prijsindex	prijsindex	prijsindex	prijsindex	prijsindex
Maximum pensioengevend salaris					€ 100.000
AOW-franchise				€ 13.449	€ 14.305
Opbouwpercentage vast salaris	1,75%	1,75%	2,0%	1,9%	1,657%
Partnerpensioen	70%	70%	70%	70%	70%

N.B.: franchise en maximum pensioengevend salaris reglement 2015 worden jaarlijks herzien op basis van de fiscale regelgeving.

Statutaire doelstelling

Stichting Pensioenfonds Citigroup, Nederland heeft ten doel het verlenen of het doen verlenen van pensioenen en/of andere uitkeringen aan de deelnemers, gewezen deelnemers, gepensioneerden, hun partners en nabestaanden.

Administrateur

ACS HR Solutions Nederland B.V. (Xerox Services) te Rotterdam.

Actuaris

Certificerend: AON Hewitt Nederland C.V. te Amsterdam.

Adviserend: AON Hewitt Nederland C.V. te Rotterdam.

Vermogensbeheer

Aegon Investment Management.

Accountant

KPMG Accountants N.V. te Utrecht.

Bestuursondersteuning

Befo Financiële Adviseurs B.V. te Hilversum.

Met ingang van 2017: Montae B.V. te Rijswijk.

Bestuur

Samenstelling van het bestuur op 31 december 2016:

NAMENS WERKGEVER

Functie	Naam	Dagelijkse functie Citibank	Vanuit	Bestuurslid sinds	Aftredend
Voorzitter	D.H. Vos	Director Client Relations Financial Institutions	Citibank Europe Plc., Netherlands Branch	2000	Vast
Algemeen lid	A.T.H.J. Theunissen	n.v.t.	Ardacon Pensioen B.V.	2016	Vast
Algemeen lid	E. Deetman	Director Corporate Bank	Citibank Europe Plc., Netherlands Branch	2010	Vast

NAMENS WERKNEMERS/PENSIOENGERECHTIGDEN

Functie	Naam	Dagelijkse functie Citibank	Vanuit	Bestuurslid sinds	Aftredend
Secretaris	J-O. Nord	Director Business Clients NL	Citibank Europe Plc., Netherlands Branch	2004	2019
Algemeen lid	B.A.G. Folmer	Director Markets and Securities	Citibank Europe Plc., Netherlands Branch	2012	2020
Algemeen lid	A.B.J. van Rooijen	n.v.t.	Pensioengerechtigden	2009	2019

Het bestuur van het fonds bestaat uit de zes hiervoor genoemde leden, hiervan zijn de drie vaste bestuursleden voorgedragen door de werkgever: Citibank Europe Plc., Netherlands Branch.

De periodiek aftredende bestuursleden worden gekozen door de deelnemers na voordracht door de Ondernemingsraad en/of door verkiezing door de deelnemers c.q. pensioengerechtigden.

Als gevolg van het geringe aantal deelnemers wordt niet voor alle bestuursleden voldaan aan de maximale zittingsduur van 12 jaar (4 jaar en 2 herbenoemingen) volgens de code pensioenfonds: in 2016 is er een bestuurslid die langer dan 12 jaar zitting heeft.

Het bestuur een dagelijks bestuur bestaande uit de voorzitter en de secretaris.

Het fonds heeft de uitvoering van de dagelijkse operationele werkzaamheden uitbesteed aan verschillende organisaties. Deze werkzaamheden zijn vermogensbeheer, pensioenadministratie, financiële administratie en bestuursondersteuning. Het bestuur blijft eindverantwoordelijk voor de juiste uitvoering van de uitbestede taken en ziet hier ook op toe.

De Statuten zijn voor het laatst per 1 april 2015 aangepast. De aanpassing van de Statuten maakt het mogelijk, dat ook professionele bestuurders kunnen worden benoemd. In 2016 is van deze mogelijkheid gebruik gemaakt.

De heer B.A.G. Folmer is in 2016 herbenoemd voor een periode van 4 jaar. Voor zijn herbenoeming is instemming ontvangen van de toezichthouder: DNB.

Het bestuurslid F.D. Zeguers heeft haar dienstverband met Citibank Europe Plc. Netherlands Branch per 1 juli 2015 beëindigd. Zij is bestuurslid gebleven tot 1 november 2016. Haar vervanger de heer A.T.H.J. Theunissen is per 1 november 2016 aangetreden. Ook voor de benoeming van de heer Theunissen is instemming ontvangen van de toezichthouder: DNB.

De bestuursleden, met uitzondering van de heer Theunissen, ontvangen met ingang van 2015 vacatiegeld als onkostenvergoeding. Deze onkostenvergoedingen zijn vastgesteld conform de SER norm. De heer Theunissen ontvangt een marktconforme vergoeding voor zijn werkzaamheden.

Strategiecommissie

De omvang van het Fonds heeft in 2014 geleid tot een gezamenlijk project van het Fonds en de werkgever met een bezinning over het bestaansrecht van het Fonds in de toekomst en de alternatieven voor de uitvoering van de pensioentoezegging.

Gedurende de studiedag van juli 2016 heeft het bestuur besloten tot de instelling van een strategiecommissie om deze discussie met de werkgever beter te structureren.

Deze commissie is verantwoordelijk voor het beleidsdocument: Missie, visie en strategie van het Fonds. De commissie heeft als opdracht de strategie te herformuleren en tenminste eenmaal per jaar het beleidsdocument te bespreken met het bestuur.

In december 2016 heeft de werkgever te kennen gegeven de pensioentoezegging blijvend te laten uitvoeren door het Fonds.

De commissie heeft zich daarna toegelegd op het ontwikkelen van een toekomstbestendige uitvoering van het pensioenfonds, waarbij ook overleg plaatsvindt met de toezichthouder: DNB.

In het eerste kwartaal van 2017 is besloten om een transformatie naar het omgekeerd besuursmodel in detail te onderzoeken

De leden van de strategiecommissie per 31 december 2016 zijn:

Naam	Functie
Dhr. E.J. Deetman	Voorzitter
Dhr. A.T.H.J. Theunissen	Lid vanaf 1 november 2016
Dhr. D.H. Vos	Lid

Beleggingscommissie

De beleggingscommissie is verantwoordelijk voor uitvoering van het beleggingsbeleid. Tot de taken van de beleggingscommissie behoren het voorbereiden van het beleggingsbeleid, het beoordelen en adviseren over de beleggingsrichtlijnen voor de externe vermogensbeheerder en het monitoren van de beleggingen op basis van de ontvangen rapportages van de vermogensbeheerder.

Het beleggingsbeleidsplan en de richtlijnen worden minstens één keer per jaar besproken in het bestuur en voorstellen voor aanpassing worden gedaan wanneer daartoe aanleiding bestaat.

Maandelijks ontvangen de bestuurders een rapport met de ontwikkeling van de beleggingen voor rekening en risico van het Fonds en de daaruit resulterende dekkingsgraad.

De leden van de beleggingscommissie zijn:

Naam	Functie
Dhr. J-O Nord	Voorzitter
Dhr. D.H. Vos	Lid

Klachten- en Geschillencommissie

Het Fonds heeft een regeling voor klachten en geschillen. Voor de klachten- en geschillencommissie is een reglement opgesteld.

Dit reglement is op verzoek beschikbaar bij het bestuur.

De klachten- en geschillencommissie heeft over 2016 verslag uitgebracht aan het bestuur. Er zijn in 2016 geen klachten of geschillen bij de commissie ingebracht. De commissieleden per 31 december 2016 zijn:

Naam	Namens
Mevr. D. Lopulua	Werkgever
Mevr. M. Brouwer	Werknemers
Dhr. J. de Graaf	Pensioengerechtigden

Aangesloten werkgever

Citibank Europe Plc. Netherlands Branch.

Medewerkers

Het Fonds heeft geen medewerkers in dienst. Hieraan gerelateerde integriteitsrisico's zijn daarom afwezig.

Bestuurders en belanghebbenden ondertekenen jaarlijks de modelgedragscode van de Pensioenfederatie zowel voor zichzelf en voor hun partners.

Verantwoordingsorgaan

In 2007 is het Verantwoordingsorgaan (VO) ingesteld.

Het VO geeft een oordeel over het handelen van het bestuur door middel van een verslag als onderdeel van dit verslag. Het VO kan gevraagd en ongevraagd adviezen geven en heeft wettelijk adviesrecht over onderwerpen, die genoemd zijn in de PW artikel 115a.

De leden van het orgaan hebben in 2016 twee keer vergaderd met het bestuur, waarvan een keer tijdens een studiedag.

Daarnaast zijn er gedurende 2016 nog een drietal interne VO-vergaderingen geweest.

De leden van het VO per 31 december 2016 zijn:

Naam	Namens
Dhr. V. Nahon	Werknemers
Dhr. M. Verstege	Werknemers
Dhr. M. Reijnoudt	Werkgever
Dhr. J. Bredewold	Pensioengerechtigden

Het verslag van het VO is terug te vinden in hoofdstuk 3 van dit verslag.

Evenwichtige samenstelling

De samenstelling van bestuur en VO:

	M/V ultimo 2016	M/V ultimo 2015
Bestuur	6 M / - V	5 M / 1 V
Verantwoordingsorgaan	4/M / - V	4M / - V

Het beleid van het bestuur is er wel op gericht dat de organen van het fonds een weerspiegeling vormt van de actieve deelnemers en gepensioneerden. Gegeven de beperkte omvang van het fonds, met name ten de actieve deelnemers, is een evenwichtige samenstelling in leeftijd en geslacht niet realiseerbaar.

Er zijn geen leden met een leeftijd lager onder 40 jaar.(norm 68 Code Pensioenfonds)

Intern Toezicht

Het intern toezicht wordt uitgevoerd door een visitatiecommissie (VC)

De taken en verantwoordelijkheden van de VC zien terug te vinden in hoofdstuk 4 van dit verslag,

Gedurende 2016 en 2017 heeft visitatie door de VC over verslagjaar 2016 plaatsgevonden. Het samenvattend verslag van de VC is terug te vinden in hoofdstuk 4 van dit verslag.

De samenstelling van de VC is in 2016 gewijzigd. Het VO heeft een bindende voordracht gedaan om Mevrouw R. van der Feltz te benoemen in de VC. Zij vervangt de heer D. Wenting.

De leden van de VC per 31 december 2016 zijn:

Naam	Profiel
Mevr. R. v.d. Feltz	Actuaris - Belgingsanalist
Dhr. H.J. Strang	Register Accountant
Dhr. J. Groenewoud	Beleidsadviseur Ministerie van Financiën

Het verslag van de VC is terug te vinden in hoofdstuk 4 van dit verslag.

Compliance Officer

De Compliance Officer is het bestuurslid de heer E.J. Deetman.

De Compliance Officer is verantwoordelijk voor:

- Het opstellen en bijwerken van de lijst van verbonden personen. Deze personen zijn betrokken bij de besluitvorming over de administratie van de beleggingen maar zijn niet betrokken bij de aankopen en verkopen van fondsinvesteringen. Tot de verbonden personen behoren ook de bestuurondersteuner en leden van het VO.
- Het jaarlijks ondertekenen van de verklaring naleving gedragscode van de Pensioenfederatie en het afhandelen van eventuele meldingen over conflicten.
- Het rapporteren over gemelde incidenten, belangenverstrengelingen en misstanden.
- Het verantwoorden van relevante nevenfuncties van bestuurders.
- Het vaststellen, dat er ook geen indirecte belangenverstrengeling is middels partners van belanghebbenden.

De Compliance Officer heeft over 2016 verslag uitgebracht aan het bestuur.

Er zijn in 2016 geen incidenten, belangenverstrengelingen of misstanden gemeld bij de Compliance Officer. Ook zijn er geen situaties gerapporteerd, die verder aandacht van het bestuur

vragen. De gedragscode van het fonds is afgeleid van de gedragscode van de pensioenfederatie en is in 2016 door alle belanghebbenden getekend.

Gedurende 2016 zijn er geen incidenten gemeld en wordt in iedere vergadering expliciet nagevraagd of er veranderingen zijn, die mogelijk integriteitsrisico's tot gevolg kunnen hebben.

In 2017 zal de functie van Compliance Officer worden uitbesteed. Daarbij wordt voldaan aan de norm dat de Compliance Officer onafhankelijk moet zijn van het bestuur.

Uitvoeringsorganisatie

Onderdelen van de uitvoering die zijn uitbesteed:

1. De uitvoering van de pensioenadministratie, financiële en uitkeringsadministratie is uitbesteed aan ACS HR Solutions Nederland B.V. (Xerox Services),

Vanuit Xerox Services is een COSE 3000-II verklaring ontvangen en beoordeeld.

2. De bestuursondersteuning aan Befo Financiële Adviseurs B.V.

Met ingang van 2017 wordt de bestuursondersteuning uitgevoerd door Montae Beheer BV.

3. Het vermogensbeheer is uitbesteed aan AEGON Asset Management B.V., AEGON Investment Management stuurt maandelijks een overzicht uit met de ontwikkelingen van de beleggingsportefeuille, (inclusief aan- en verkopen) en de duration van de beleggingen. De gevolgen van deze ontwikkeling worden inclusief de ontwikkeling van de dekkingsgraad gerapporteerd aan bestuur en VO. In dit overzicht wordt ook gerapporteerd over de compliance van de mandaten.

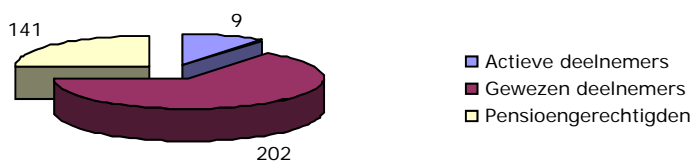
In 2016 is de ISAE 3402-II, ontvangen van Aegon Asset Management, met AEGON Risk Management door het bestuur geanalyseerd en er waren geen bevindingen, die nadere aandacht vereisten.

Algemeen

Overzicht deelnemers

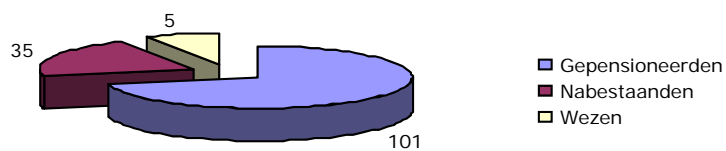
Het aantal deelnemers ultimo 2016 bedraagt 352. Dit aantal is als volgt te specificeren:

Aantal deelnemers ultimo 2016

Het bovenstaande aantal pensioengerechtigden (141) kan als volgt worden onderverdeeld:

Aantal pensioengerechtigden ultimo 2016

Mutatie deelnemers

Citibank Europe Plc. Netherlands branch heeft besloten dat werknemers die vanaf 2006 in dienst treden geen deelnemer worden van het Fonds. Hierdoor is het Fonds vanaf 2006 een gesloten fonds geworden. Het hierna volgende overzicht geeft inzicht in het verloop van het aantal deelnemers in 2016.

Mutaties in aantallen					
	Niet pensioentrekken		Pensioentrekken		
	Deelnemers	Gewezen deelnemers	Ouderdoms-pensioen	Nabestaanden-pensioen	Wezen-pensioen
Stand per 31-12-2015	10	209	101	34	6
Nieuwe deelnemers	-	-		3	-
Vertrek met premievrije aanspraken	-		-	-	-
Waardeoverdracht	-	-2	-	-	-
Ingang pensioen	-1	-5	6	-	-
Overlijden	-		-4	-1	-
Expiratie			-1		-1
Afgekochte pensioenen	-	-	-1	-1	-
Totaal mutaties	-1	-7	-	1	-1
Stand per 31-12-2016	9	202	101	35	5

Per einde van 2016 waren er van negen actieve deelnemers er acht werkzaam bij : "Citibank Europe Plc, Netherlands branch" en was er één deelnemer langdurig arbeidsongeschikt.

Niet opgeëiste pensioenen

Per einde van 2016 was er van acht (2015: 8) gepensioneerden bij het Pensioenfonds geen adres en of BSN bekend. Zij hebben zich ook niet gemeld om hun pensioen te laten ingaan. De verschuldigde pensioenbetalingen worden als verplichting in de jaarrekening opgenomen.

Deelnemers per Pensioenreglement

Onderstaand een overzicht per eind 2016 van de deelnemers aan de pensioenregeling met een verwijzing naar de van toepassing zijnde overgangsregelingen:

Deelnemers per regeling					
	Niet pensioentrekkenden		Pensioentrekkenden		
	Deelnemers	Gewezen deelnemers	Ouderdoms-pensioen	Nabestaanden - pensioen	Wezen-pensioen
Reglement 1991	-	108	90	32	1
Reglement 2001	-	45	8	2	1
Reglement 2006	-	43	1	1	3
Reglement 2014	-	3	1	-	-
Reglement 2015	9	3	1	-	-
Stand per 31-12-2016	9	202	101	35	5
Vrouw	2	69	43	31	4
Man	7	133	58	4	1

Toeslagenbeleid

Het toeslagenbeleid van het fonds is erop gericht pensioengerechtigden en gewezen deelnemers een voorwaardelijke toeslag te verlenen conform de bepalingen in de cao. Het streven om de premievrije pensioenaanspraken van gewezen deelnemers en de ingegane pensioenen jaarlijks aan te passen conform de algemene prijsontwikkeling. Het fonds baseert zich daarbij op het CBS-prijsindexcijfer voor consumptie alle huishoudens (CPI).

Het fonds heeft een toeslagenbeleid geformuleerd dat rekening houdt met toekomstbestendige indexatie. Volledige indexatie is mogelijk vanaf een beleidsdekkingsgraad van circa 123%. Bij een beleidsdekkingsgraad van 110% of lager kan geen toeslag worden toegekend. Tussen deze twee dekkingsgraden kan proportioneel een toeslag worden toegekend.

Voor pensioengerechtigden die rechten hadden opgebouwd onder het reglement 1991 geldt een bijzondere overgangsbepaling uit de toenmalige pensioentoezegging. De toezegging komt er op neer, dat indien het fonds niet in staat is uit eigen middelen een volledige toeslag toe te kennen de werkgever verzocht kan worden een aanvullende koopsom beschikbaar te stellen om alsnog een volledige toeslag in te kopen voor allen gerechtigden onder het pensioenreglement 1991.

Op basis van het toeslagenbeleid is door het bestuur vastgesteld, dat over het kalenderjaar 2015 de pensioenen en pensioenaanspraken van deelnemers met 0.65% verhoogd zouden moeten

worden. De beleidsdekkingsgraad liet in 2016 niet toe, dat deze toeslag uit eigen middelen kon worden toegekend.

Eind 2016 heeft het fonds de werkgever aangesproken op zijn verplichting om voor pensioengerechtigden en gewezen deelnemers aan de regeling 1991 een koopsom ter beschikking te stellen over 2015. In het eerste kwartaal van 2017 heeft de werkgever de gevraagde koopsom aan het fonds overgemaakt en daarmee is aan de voorwaardelijkheid van die toeslag voldaan. In het tweede kwartaal 2017 zal de toeslagverlening worden geïmplementeerd voor die groep.

Voor overige gewezen deelnemers en gepensioneerden op wie de overgangsregeling 1991 niet van toepassing is, heeft de werkgever geen gehoor gegeven aan het verzoek om ook voor hen een koopsom beschikbaar te stellen. Voor deze groep wordt derhalve geen indexatie over 2015 toegekend.

Op grond van de huidige (beleids-)dekkingsgraad moet worden verwacht, dat het fonds ook in de komende jaren niet of niet volledig uit eigen middelen de toeslag kan financieren.

Toetsing Code Pensioenfonds

Goed Pensioenfondsbestuur

Wettelijk is geregeld dat een pensioenfonds maatregelen dient te treffen die goed pensioenfondsbestuur waarborgen. Deze zijn vastgelegd in de Code Pensioenfonds.

Het Fonds past daar waar mogelijk de Code Pensioenfonds toe en verantwoord afwijkingen in dit verslag.

Jaarlijks wordt een analyse gemaakt van de compliance met deze Code Pensioenfonds en worden non-compliance situaties voorzien van een uitleg conform de wetgeving op dit punt.

Thema Missie, Visie en Strategie

Het bestuur heeft in een beleidsdocument Missie, visie en strategie gedefinieerd. In december 2016 heeft de werkgever te kennen gegeven niet langer meer te streven naar een liquidatie op korte termijn.

Het bestuur zal in 2017 het beleidsdocument Missie, Visie en Strategie herformuleren.

Thema Gedragscode en Functioneren

Bestuurders en verbonden personen tekenen jaarlijks de gedragscode. Deze gedragscode is conform de code die door de Pensioenfederatie is aanbevolen.

Het Fonds heeft een Compliance Officer, die toeziet op een integere bedrijfsvoering. Deze functie is in 2016 vervuld door een bestuurslid. In 2017 is besloten deze rol te laten vervullen door een onafhankelijke Compliance Officer.

Voor het achtste opeenvolgende jaar heeft een zelfevaluatie van het functioneren van het bestuur plaatsgevonden, ditmaal met toezicht van een externe partij. De constatering was dat bezinning op de kwetsbaarheid van het Fonds en een passend bestuursmodel meer aandacht moet krijgen gezien de houding van de werkgever.

Besloten is om in 2016 de eerder genoemde strategiecommissie op te richten om deze aanbevelingen uit te werken.

Thema Uitvoeringskosten

In 2016 zijn de uitvoeringskosten gestegen ten opzichte van 2015. De stijging kan gedeeltelijk worden verklaard door de kosten van het ontwikkelen van een website en het aantrekken van een professionele bestuurder (adviseurskosten) en juridische advisering over de te wijzigen uitvoeringsovereenkomst.

Daarnaast is de frequentie van bestuursvergaderingen in 2016 hoger dan voorzien dan bij de vaststelling van de kostendekkende premie, mede in verband met het aantrekken van een professionele bestuurder en het eerder genoemde on site onderzoek van DNB.

Pensioenuitvoering kosten pensioenbeheer x Euro 1000	Premiestelling	2016	2015
Bestuursondersteuning	50	64	55
Administratiekosten	165	138	123
Adviseurskosten actuaris	110	105	93
Adviseurskosten overig/Visitatie	39	73	25
Certificeringskosten actuaris	16	16	14
Certificeringskosten accountant	35	35	34
Contributies en bijdragen	15	13	11
Vacatiegeld	30	51	37
Overige kosten	15	1	5
Totaal	475	496	397
Kosten per deelnemer * (actief + gepensioneerd)	3,2	3,3	2,6

*Conform aanbeveling Pensioenfederatie

De verhoging van de kosten ten opzicht van 2015 houdt verband met een budget van 75.000 voor de ontwikkeling van de website.

Het fonds kent geen kosten voor de tijdsbesteding van de bestuurders en leden van het Verantwoordingsorgaan, die in dienst zijn van "Citibank Europe Plc, Netherlands branch". Die

kosten komen volledig voor rekening van de werkgever en worden niet door de werkgever in rekening gebracht aan het Pensioenfonds.

Wel ontvangen de bestuursleden en leden van het VO een onkostenvergoeding in de vorm van vacatiegeld. De hoogte van de vacatievergoeding is afgeleid van de SER-norm voor vacatiegelden.

Thema Verantwoording

Het bestuur heeft haar visie, missie en strategie gedocumenteerd en legt daarover verantwoording af aan het VO en aan de VC.

Thema Communicatie

Gezien het geringe aantal actieve deelnemers (9) is informatieverstrekking doorgaans aan hen individueel (mondeling of schriftelijk) georganiseerd. De gewezen deelnemers en pensioengerechtigden worden schriftelijk geïnformeerd. Er zijn in 2016 geen klachten ontvangen, noch is er geen geschil geweest.

Gedurende 2016 is besloten om een website in te richten. De opzet en onderhoud van deze website is uitbesteed aan Xerox Services. De ontwikkelde website werd per 1 november 2016 actief. Het bestuur heeft geen plannen om de kosteneffectiviteit te meten (norm 26 Code Pensioenfonds). Gezien het dwingende voorschrift van de AFM is het niet toegestaan om bij gebleken ineffectiviteit van de website deze af te schaffen.*

*PW artikel 46

Thema Verantwoord Beleggen

Het beleggingsbeleid van het Fonds is gebaseerd op een ALM-studie en de jaarlijkse haalbaarheidstoets.

Bij de uitvoering houdt het Fonds rekening met verantwoord beleggen. Vanwege de beperkte omvang van het Fonds zal geen eigen ESG-beleid worden ontwikkeld en heeft het bestuur gekozen voor een vermogensbeheerder, die in voldoende mate voldoet aan de eisen ten aanzien van verantwoord beleggen.*

Het bestuur heeft mede naar aanleiding van de bevindingen van de toezichthouder besloten om de beleggingscyclus in 2017 opnieuw in te richten.

*PW artikel 135 sub4

Thema Geschiktheid

In april 2015 heeft het bestuur besloten om een overgang naar een professioneel bestuur te faciliteren in de statuten. In 2016 heeft de benoeming plaatsgevonden van een professioneel bestuurder en wordt in 2017 het bestuursmodel heroverwogen. Voor alle bestuursleden is van de toezichthouder instemming met de benoeming ontvangen.

Thema Diversiteit

Door het geringe aantal deelnemers zijn norm 67 en norm 68 van de Code Pensioenfonds op het gebied van diversiteit niet uitvoerbaar. De verlangde diversiteit uit deze Code kan niet worden bereikt door het geringe aantal actieve (9) deelnemers, waarvan slechts een (1) deelnemer vrouw is en allen ouder zijn dan 40 jaar.*

*PW artikel 107

Thema Beloningsbeleid

Het bestuur ontvangt geen beloning van het Fonds. Een onkostenvergoeding conform de SER-norm 2014 is in 2015 ingevoerd als vacatievergoeding voor bestuursleden, die door de werkgever ter beschikking zijn gesteld alsook voor de leden van het VO. De aangetrokken professionele bestuurder ontvangt een marktconforme uurvergoeding voor zijn bestuursactiviteiten.

Thema Deskundigheid

Het bestuur heeft als uitgangspunt, dat ieder bestuurslid zelf verantwoordelijk is voor het op peil brengen en houden van zijn of haar deskundigheid. Van een beperkt aantal bestuursleden heeft al weer enige tijd geleden toetsing plaatsgevonden voor level 1 en level 2. Voor de professionele bestuurder is de beoordeling overgenomen van zijn scores bij andere pensioenfonds, waarvoor hij werkzaam is.

Gedurende 2016 zijn verschillende seminars bezocht door zowel het bestuur als ook door leden van het VO en is door een lid van het VO de basiscursus voor VO-leden gevolgd. Ook werd tijdens de bestuursdag over bepaalde onderwerpen door externe inleiders presentaties verzorgd.

DESKUNDIGHEIDSMATRIX

Matrix deskundigheid bestuur/beleidsbepalers zelfevaluatie

Bestuurders/ beleidsbepalers (namen)	Besturen van een organisatie	≥ 2 jaar besturen van een organisatie	Relevante wet- en regelgeving	Pensioenregelingen/-soorten	Financieel technische en actuariële aspecten	Administratieve organisatie/ interne controle	Uitbesteding van werkzaamheden	Communicatie
D.H. Vos	2	2	2	2	1	2	2	1
A.T.H.J. Theunissen	2	2	2	2	2	2	2	2
E. Deetman	2	2	1	2	2	2	1	1
J-O. Nord	2	2	1	2	2	2	1	1
B.A.G. Folmer	2	2	1	1	2	2	2	1
A.B.J. van Rooijen	2	2	1	2	2	2	2	1

1 = basisdeskundigheid, 2 = toepassingsdeskundigheid c.q. aandachtsgebied.

Voorheen werden de basisdeskundigheid en het toetsen van algemene kennis en inzicht voldoende geacht voor het besturen van een pensioenfonds (niveau 1). Nu worden er ook specifieke eisen gesteld aan individuele bestuursleden. Aansluitend moet de deskundigheid bij het feitelijke handelen en het gedrag van de bestuursleden worden getoetst (niveau 2). Voor 3 van de 6 bestuurders heeft een toetsing op niveau 2 plaatsgevonden.

Verantwoordingsorgaan

In het VO zijn de actieve deelnemers, de werkgever en de pensioengerechtigden vertegenwoordigd. Het orgaan is ingesteld door het bestuur om verantwoording te kunnen afleggen over het beleid en de wijze waarop dit is uitgevoerd.

Er zijn in 2016 drie interne vergadering geweest van het VO. Belangrijkste onderwerpen waren:

1. Overleg tussen de VC en het VO.
2. Voordragen nieuw lid van de VC.
3. Advisering over kostendekkende premie 2017.

Daarnaast is er een tweetal gezamenlijke vergaderingen en/of bijeenkomsten geweest met het bestuur.

Premiebeleid

Het premiebeleid is er op gericht om de werkgever de kostendekkende premie te laten betalen gebaseerd op voorwaardelijk toeslagverlening.

De samenstelling van de premie componenten zijn conform [PW artikel 130a](#) terug te vinden in de actuariële paragraaf.

De actuele kostendekkende premie wordt conform [PW artikel 128](#) bij het opstellen van het jaarverslag achteraf vastgesteld door het bestuur.

Deze vastgestelde kostendekkende premie voor 2016 is gebaseerd op de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur van december 2015 en de per 31 december 2015 vastgestelde actuariële assumpties.

Beleggingsbeleid

Het beleggingsbeleid wordt geformuleerd door de beleggingscommissie en vastgesteld door het bestuur.

Het bestuur heeft twee maal per jaar de beleggingsallocatie op de agenda waarbij het bestuur besluit tot handhaving of aanpassing van het bestaande beleid.

Het renterisico is voor ruim 50% afgedekt middels participaties in het AEGON Strategic Liability Matching Fund die bij dalende rente een gedeeltelijke compensatie bieden voor de gestegen pensioenverplichtingen. Bij een stijgende rente wordt dit derivaat minder waard.

Het valutarisico op de US dollar is afgedekt binnen de pool waarin wordt deelgenomen. De resterende valutarisico's worden later in dit verslag toegelicht.

Er vindt securities lending plaats op fondsniveau. Het bestuur acht het risico hiervan acceptabel en de van AEGON ontvangen informatie met betrekking tot de tegenpartijrisico's geeft geen verdere aanleiding tot maatregelen.

Maandelijks ontvangt het bestuur een verslag van AEGON over de waardeontwikkeling van de beleggingen. Dit verslag is de basis voor het schatten van de feitelijke dekkingsgraad, die wordt gerapporteerd aan DNB.

Haalbaarheidstoets

De Haalbaarheidstoets wordt uitgevoerd voor een periode van 60 jaar met de assumpties voor scenario's die zijn aangeleverd door De Nederlandsche Bank. In 2015 is de aanvangshaalbaarheidstoets uitgevoerd. In 2016 voor het eerst een, minder omvangrijke, jaarlijkse haalbaarheidstoets.

De belangrijkste uitkomsten van deze toets waren:

1. Pensioenopbouw en gegeven indexatie afgezet tegen volledige opbouw en prijsinflatie
 - Verwacht pensioenresultaat: 100,0%
 - Lichte daling van koopkracht in eerste 15 jaar door gemiste indexatie, maar op lange termijn 100% door inhaalindexatie.
 - Geen korting van de opbouw
 - Scenario's met deflatie kunnen voor een pensioenresultaat boven de 100% zorgen
 - Slecht weer scenario: 90,2% (9,8% afwijking)
 - Koopkrachtverlies van ongeveer 10%
2. Indexatieresultaat:
 - Gegeven toeslagen worden afgezet tegen de ambitie. (Geldt alleen voor voorwaardelijke indexatie)
 - Verwacht indexatieresultaat 100%
 - In slecht weer scenario's aanzienlijk lager resultaat

Vaststelling voorziening pensioenverplichtingen ("VPV")

Ontwikkelingen tijdens 2016

De rentepercentages op de Europese kapitaalmarkten zijn in 2016 gestabiliseerd op een nog lager niveau dan eind 2015. Ultimo 2016 bedraagt de gemiddelde rekenrente 0,7% tegenover een gemiddelde rekenrente van 1,0% uit 2015.

Aansluitend is in 2016 de meest recente overlevingstabel gebruikt van het Actuarieel Genootschap voor het vaststellen van de Voorziening Pensioen Verplichtingen.

Reservetekort en herstelplan

Op basis van het in 2015 nieuwe FTK heeft het Fonds ultimo 2015 een herstelplan ingediend bij DNB omdat in het derde kwartaal van 2015 een reservetekort werd vastgesteld. Het in 2015 ingediende herstelplan voorziet in een uitstel van de toeslagverlening voor een periode van 2 jaar, waarna aan gedeeltelijke toeslagverlening kan worden begonnen. Uiteraard zal bij een gunstige ontwikkeling van de reserves eerder worden gestart. In het eerste kwartaal van 2017 heeft de evaluatie van het herstelplan plaatsgevonden. Deze evaluatie heeft geleid tot een bijstelling van het herstelplan. De ontwikkeling van de dekkingsgraad is uitsluitend het resultaat van de gebruikte veronderstellingen over renteontwikkeling, inflatie en beleggingsopbrengsten.

Herstelplan Dekkingsgraad	Verwachte Dekkingsgraad
Dekkingsgraad 2016	107,1%
Dekkingsgraad 2017	106,8%
Dekkingsgraad 2018	110,9%
Dekkingsgraad 2019	114,7%
Dekkingsgraad 2020	118,1%
Dekkingsgraad 2021	121,2%

Het herstelplan voorziet niet in kortingen op de pensioenuitbetalingen, mede omdat pensioenkortingen op basis van de uitvoeringsovereenkomst uitgesloten zijn vanwege de daarin opgenomen bijstortingsverplichting van de werkgever (tot het minimum vereist eigen vermogen).

Actuarieel en Bedrijfstechnische Nota ("ABTN")

In 2016 heeft het bestuur de ABTN goedgekeurd. Het document is ingestuurd naar DNB en van de toezichthouder zijn geen opmerkingen ontvangen.

Mate van herverzekering

Het bestuur heeft per 1 januari 2015 het herverzekeringscontract ondergebracht bij ELIPSE LIFE AG. voor een periode van 3 jaar. In deze overeenkomst zijn zowel het reglementaire arbeidsongeschiktheidspensioen als ook het partnerpensioen herverzekerd, waarbij voor het partnerpensioen een maximum is gesteld op € 160.000 per jaar.

Uitvoeringskosten vermogensbeheer

De uitvoeringskosten vermogensbeheer worden verrekend met de rendementen van de beleggingen. Het bestuur heeft hierop geen directe invloed.

Kostensoort	Aandelen	Vastrentend	Overige beleggingen	Overlay beleggingen	Totaal 2016	Totaal 2015
Beheer	63	157	26	62	308	305
Transactiekosten	8	46	3	3	60	68
Performance	25	5	-	-	30	41
Subtotaal	96	208	29	65	398	414
Overige ¹					5	5
Totaal					403	419
Gemiddeld belegd vermogen					111.882	110.208
Basispunten kosten totaal					36	38

¹Dit betreft de kosten voor het vervaardigen van de jaarlijkse FTK rapportages. Deze zijn verwerkt onder de pensioen- en uitvoeringskosten van het Fonds.

Transactiekosten in procenten van het gemiddeld belegd vermogen: 0,05% (2015: 0,06%).

Beleggingsparagraaf 2016

Economie

De Nederlandse economie is in 2016 verrassend krachtig gegroeid. Werd in december 2015 nog de verwachting uitgesproken van 1,5% groei, het resultaat over 2016 is uitgekomen op 2,1% groei.

*Bron Vooruitzichten DNB december 2016

Obligatiemarkten

De Amerikaanse presidentsverkiezingen domineerden de kapitaalmarkten vooral door de toezegging de economische groei te stimuleren door extra infrastructurele investeringen. Na de verkiezing was er een rentestijging met 0,25% van de Amerikaanse Centrale Bank en op 12 december 2016 bereikte de Duitse tienjaarsrente een piek van 0,4%.

Blijvend lage inflatie in Europa was voor de Europese Centrale Bank reden om het ruime monetaire beleid te handhaven en het opkoopprogramma tot eind 2017 te verlengen, dit beleid houdt de korte rente laag.

*Bron: Aegon rapportage december 2016

Aandelenmarkten

De aandelenmarkten boekten vooral in het vierde kwartaal van 2016 positieve resultaten. De Amerikaanse verkiezingen en het referendum in Italië waren voor beleggers redenen om hun investeringen in aandelen uit te breiden. Na de verkiezingsuitslag in de Verenigde Staten en de aangekondigde investeringen en hervormingen resulteerden in een toegenomen vertrouwen in de Amerikaanse aandelenmarkt. Dit wordt gedeeltelijk ongedaan gemaakt door ontwikkelingen op de Aziatische markt (Hongkong, China, India, Indonesië en de Filipijnen) waar dalingen optraden tussen de 5% en 11%. De aandelenmarkten van Japan en Australië vormden een positieve uitzondering.

*Bron: Aegon rapportage december 2016.

Grondstoffen

De prijzen voor overige grondstoffen zijn vaak afhankelijk van internationale politieke ontwikkelingen en het doorzetten van de economische groei in China. Daardoor kunnen voor verschillende grondstoffen in korte tijd aanzienlijke prijsaanpassingen plaatsvinden.

*Bron: DNB Economische Ontwikkelingen en vooruitzichten December 2016

Vooruitzichten voor 2017

Algemene vooruitzichten voor 2017 - bestuur

Het bestuur heeft geen eigen visie op de ontwikkeling van de financiële markten. Met de nog steeds voortdurende onzekerheden op deze markten, de politieke ontwikkelingen (verkiezingen in meerdere landen) en de politieke onrust in delen van de wereld zal rekening moeten worden gehouden. De vooruitzichten zijn aanhoudend onzeker. In de eerste helft van 2017 zal de opzet van de beleggingscommissie worden geëvalueerd. Onderdeel van deze evaluatie zullen ook beleggingsvooruitzichten zijn.

Vooruitzichten 2017 van De Nederlandsche Bank

Algemene vooruitzichten voor 2017

De opgaande trend in de Nederlandse economie zal zich doorzetten in 2017. Deze trend blijft zolang het bestedingspatroon van consumenten niet zal veranderen. Weliswaar wordt er een lagere groei in de verkoop van huizen en zal de prijsstijging beperkt zijn in vergelijking met 2016 maar de investeringen in woningen, nieuwbouw, verbouw en inrichting worden verwacht in 2017 met ongeveer 5% te stijgen.

Aanvullend kan worden geconstateerd dat ook de verwachte loonstijging in 2017 een reële verbetering van de koopkracht gaan betekenen met een stimulering van de economische groei in Nederland.

Het stimuleringsbeleid van de Centrale banken van de USA en Europa hebben als effect, dat er extreem lage rentestanden zijn, die met name de economisch zwakkere landen helpen om hun financiën op orde te krijgen maar in Nederland er toe leidt, dat negatieve rente nog in mindere mate aan de orde van de dag is. De verwachting is dat het Europese beleid, dat gericht is op een inflatie van 2% haar doelstelling in 2017 zal bereiken en zal worden afgebouwd.

*Bron: DNB Economische Ontwikkelingen en vooruitzichten December 2016

Zakelijke waarden vooruitzichten 2017

Het vooruitzicht voor Noord-Amerikaanse aandelen is onveranderd gematigd positief. Hoewel de waardering hoog blijft, is op korte termijn geen inschatting te maken van de effecten van loonstijgingen en de gevolgen voor de winstmarges. De waardering van aandelen in Europa ligt boven het gemiddelde, de aandelen in opkomende markten en Japan zijn beneden het gemiddelde. In 2017 zijn er in een aantal Europese landen verkiezingen waarvan de uitkomst kan leiden tot een ander economisch beleid met mogelijk negatieve gevolgen voor de waardering van bedrijven. Ook zal de onderhandeling over de Brexit starten waarvan de gevolgen voor de aandelenmarkten niet in te schatten zijn.

Vastrentende waarden vooruitzichten 2017

Voor de inschatting van de renteontwikkeling is de verwachting, dat in 2017 het beleid van de centrale banken bepalend zal zijn. De groei in Europa zal matig zijn rond de 1% en de Europese Centrale Bank heeft haar aankoopbeleid verlengd tot eind 2017.

Het monetaire beleid in Europa is gericht op stabiliteit hoewel de volatiliteit zal gaan toenemen door een zwakke banksector in verschillende Europese landen. Vooral de Griekse en Italiaanse banken zullen veel monetaire ondersteuning nodig hebben in 2017.

Afhankelijk van het herstel zullen in 2017 door de centrale banken de nodige renteverhogingen gaan plaatsvinden.

* Bron: Aegon Rapport December 2016.

Valutavoruitzichten 2017

Zolang inflatie laag is zijn de wisselkoersen een beleidsinstrument van de centrale banken. Herstel in de eurozone van de inflatie maakt dit instrument minder krachtig. De verwachting is dat ten opzichte van de US \$ alleen de Zwitserse Frank een sterke positie zal houden. De verwachting is een appreciatie van de US \$ van tussen de 5 en 10% van de euro, terwijl het Britse pond slechts tussen de 0 en 5 % aan waarde verliest ten opzicht van de US \$.

De verwachtingen van DNB ondersteunen deze trend: De Euro daalt ten opzichte van de US dollar licht met ongeveer 5% van € = \$ 1,11 naar € = \$ 1,05. Deze daling is fors meer, dan de verwachting van DNB een jaar eerder.

* Bron: DNB Economische Ontwikkelingen en Vooruitzichten December 2016.

Grondstoffen vooruitzichten 2017

De verwachting is dat het overaanbod op de grondstoffenmarkt afneemt. Met name de markt voor ruwe olie komt in 2017 weer in evenwicht. De verwachte groei van de Chinese economie zal een vraag naar industriële metalen doen toenemen ondanks inspanningen rond hergebruik. De investeringen ter beheersing van klimaat risico's zullen een verschuiving in de vraag naar grondstoffen tot gevolg hebben. De ontwikkelingen van de olieprijs was een daling van een prijsniveau van \$99.3 per vat eind 2014 naar een prijsniveau van ongeveer \$ 32 per vat (- 68.7%) De verwachting is een herstel van de prijs naar een niveau van \$ 58.5 in de loop van 2017.

* Bron: DNB Economische Ontwikkelingen en Vooruitzichten december 2016.

Beleidsgevolgen vooruitzichten 2017

Het bestuur verbindt geen gevolgen aan deze vooruitzichten voor het beleggingsbeleid. Wel zal nauwlettend het beleid van de Europese Centrale Bank worden gevolgd om te zien of de strategische ambitie gerealiseerd kan worden met het huidige beleggingsbeleid.

Risicoparagraaf

Inleiding

Het bestuur houdt expliciet rekening met risico's en risicobeheersing bij het bepalen van het beleid en het nemen van besluiten.

In de RJ 400 wordt onder andere gevraagd om te rapporteren over de risicohouding, benadering van de risico's en welke risico's gedurende het verslagjaar de meeste aandacht vroegen:

De strategische doelstelling op lange termijn is primair het kunnen garanderen van de pensioenuitbetaling en secundair toeslagverlening.

Hiervoor zijn de belangrijkste generieke risico's:

- Beleggingsrisico
- Langleven risico
- Sponsor risico

Beschrijving van deze generieke risico's:

Het beleggingsrisico houdt in, dat de beleggingen onvoldoende renderen om de discontering van de verplichtingen en de toeslagverlening te compenseren.

Het effect op de verplichtingen van de mutatie van de rentetermijnstructuur is voor rekening en risico van het Fonds. (renterisico) en kan het beleggingsresultaat deels teniet doen.

Doorgaans is er een positieve reële rente, wat in 2016 niet voortdurend het geval was. De Nederlandse overheid kon schuld papier plaatsen met een negatieve rente terwijl er een inflatie was van 0,7%.

Het langlevensrisico houdt in, dat de berekening van de verwachte uitkeringsperiode niet langer aansluit bij de meest recente levensverwachtingen. Voor gewezen deelnemers en deelnemers met ingegaan pensioen is te weinig premie betaald en zijn de gevolgen voor rekening en risico van het Fonds. Het rendement van de beleggingen zal dus behalve de toeslagverlening ook de stijging van de verwachte levensduur moeten financieren.

Het sponsor risico houdt in, dat de werkgever de Uitvoeringsovereenkomst opzegt en in het geval van onvoldoende financiële middelen van het Fonds de toezegging over bijstorting niet zal nakomen.

Beschrijving van risicomanagement:

De vermogensbeheerder rapporteert maandelijks de rendementsontwikkeling.

Rendement op vastrentende waarden heeft twee belangrijke componenten: couponrente en resterende looptijd. (daarnaast spelen ook het kredietrisico van emittenten een rol)

Gegeven de horizon van de verplichtingen kunnen derivaten worden ingezet om de looptijd van de beleggingen aan te passen aan die van de verplichtingen.

Naast dit renterisico zijn er een valuta en kredietrisico, die door het bestuur deels of geheel worden afgedekt. Conform de richtlijnen van de toezichthouder worden hiervoor buffers aangehouden, die onderdeel zijn van het Vereist Eigen Vermogen.

Ook voor zakelijke waarden en de daarbij behorende valuta- en kredietrisico's zijn, conform de richtlijnen van de toezichthouder, buffers berekend bij de vaststelling van het Vereist Eigen Vermogen.

Het vermogen van het Fonds laat een reservetekort zien per eind 2016. Door de vermogensbeheerder is het valutarisico nagenoeg geheel afgedekt. De beleggingscommissie beoordeelt halfjaarlijks het krediet risico en bespreekt dit met de vermogensbeheerder.

Gevolgen van deze generieke risico's in 2016:

Rendement risico

Ondanks de goede beleggingsresultaten is de dekkinggraad, mede door de voortdurend lage rentetermijnstructuur en de daardoor ook stijgende voorziening, slechts met 0,2% gestegen. Het gevolg van de situatie eind 2016 is dat ook in 2017 geen toeslagverlening uit eigen middelen van het Fonds mogelijk zal zijn.

De gerealiseerde beleggingsrendementen in 2016 waren voor zakelijke waarden 7,98%, voor grondstoffen 11,72% en voor vastrentende waarden 8,53%.

Het kredietrisico van de beleggingen wordt door de Beleggingscommissie regelmatig beoordeeld en is in 2016 sterk verbeterd ten opzichte van 2015.(zie financieel jaarverslag).

Langleven risico

Er is in 2016 is een nieuwe voorspelling gedaan van de levensduurverwachting. Deze aanpassing van de overlevingstafels is in de Voorziening Pensioen Verplichtingen verwerkt.

Sponsorrisico

De werkgever heeft in 2016 een bijstorting gedaan om het Minimum Vereist Eigen Vermogen (MVEV) op het niveau van 104,1% te brengen aan het einde van het eerste kwartaal 2016. Gedurende 2016 zijn er geen volgende verzoeken om bijstorting gedaan omdat het MVEV zich ontwikkelde tot boven het niveau van het MVEV (104,1%).

Voort heeft het bestuur verzocht om een koopsomstorting ter financiering van de toeslagverlening voor deelnemers aan de pensioenregeling 1991. Deze koopsom is begin 2017 voldaan. De werkgever heeft een gellijktijdig verzoek om, onverplicht, ook een koopsom ter beschikking te stellen voor de overige gewezen deelnemers en gepensioneerden afgewezen.

Beleggingsrisico

Het voornaamste financiële risico waarmee het Fonds wordt geconfronteerd is onvoorspelbaarheid van de uitkomsten van het beleggingsbeleid.

De beleggingsrendementen fluctueren van jaar tot jaar ondanks de diversiteit en spreiding van de beleggingen. Over 5 jaar is het meetkundig gemiddeld rendement 7,7%, ruimschoots boven het rendement van de als risicovrij beschouwde staatsobligaties.

Renterisico

Het renterisico is het risico dat zich ontwikkelt wanneer de waarde van de portefeuille vastrentende waarden ten opzichte van de pensioenverplichtingen wijzigt als gevolg van veranderingen in de marktrente.

Er zijn dus twee aspecten: Rente risico beleggingen en rente risico verplichtingen.

Rente risico beleggingen:

Door de lage actuele rentestand zijn de obligaties relatief hoog geprijsd en hebben het risico dat bij een hogere reële rente de obligatiekoersen zullen dalen. Daar staat tegenover, dat bij een hogere reële rente de rendementen van zakelijke waarden zullen toenemen en het effect van de dalende vastrentende waarden compenseren. Daarnaast is de resterende looptijd van obligaties van belang, zeker indien zij a pari worden uitgeloot of afgelost.

Renteherziening/aflossingsdatum	2016	2015	2014
Korter dan 1 jaar	-8.212	-13.365	11.728
1-5 jaar	28.057	27.374	3.350
6-10 jaar	26.848	30.787	34.395
Langer dan 10 jaar	37.796	36.476	37.663
Niet rente dragend	31.092	26.897	25.096
Totaal ¹	115.581	108.169	112.232

¹Bron: AEGONRJ610-2016

De negatieve waarde voor korter dan 1 jaar in 2015 en 2016 is een gevolg van de renteswaps waarmee een korte rente wordt geruild voor lange rente.

Asset Liability Matching

Vanwege de onzekerheid over de renteontwikkeling heeft het bestuur een aantal jaren geleden besloten om de rentegevoeligheid van de pensioenverplichtingen ten opzichte van de beleggingen te beperken. Het restrisico in de renteafdekking heeft als gevolg, dat de dalende rente in 2016 heeft bijgedragen in een daling van de dekkingsgraad.

Deze renteafdekking vindt plaats in het Strategic Liability Matching Fund van AEGON.

Valutarisico

Onderstaand een overzicht van de valutarisico's van de belangrijkste valuta's:

Actueel 2016	US \$	UKP	YEN	Overig	Totaal
Beleggingen	19.941	6.160	2.315	5.810	34.226
Afdekking	18.511	6.021	2.290	301	27.123
Niet gedekt	1.430	139	25	5.509	7.102
Totaal beleggingen					115.581
% valutarisico					6,1%

Hiermee is het valutarisico in 2016 hoger dan in 2015 (4,6%) maar aanmerkelijk beheerst en passend binnen het beleid.

Het beleid gaat uit van (nagenoeg) volledige afdekking van het valutarisico. De belangrijkste afwijking is in de afdekking van overige valuta, waarvan de operationele implementatie van afdekking onevenredige hoge kosten met zich mee zou brengen.

Marktrisico

Alle beleggingen zijn onderhevig aan marktrisico's.

Het Fonds verwacht op langere termijn een beloning voor dit risico in de vorm van rendement hoger dan de risicovrije rente.

Het marktrisico wordt beperkt door spreiding aan te brengen in asset classes en geografische spreiding.

Overig risicobeheer

Liquiditeitsrisico's

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het Fonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. Er zijn geen beleggingen met een nadrukkelijk illiquide karakter.

Verzekeringstechnische risico's (actuariële risico's)

Het Fonds heeft het nabestaanden- en wezenpensioen op risicobasis herverzekerd bij een externe, onder toezicht van DNB staande, verzekeringsmaatschappij. Bij deze verzekeringsmaatschappij is ook het arbeidsongeschiktheids- en overlijdensrisico herverzekerd.

Overige niet-financiële risico's

De overige niet-financiële risico's zijn in 2016 gedocumenteerd in de risicorapportage 2016. Ze zijn niet materieel en geven geen aanleiding tot commentaar in dit bestuursverslag.

Ontwikkeling van de beleggingen vs benchmark

Het totaalrendement van het Fonds bedraagt in 2016 8,98% (-3,43%). Dit is gemiddeld 1,1% punt beter dan de benchmark. De beleggingen in aandelen lieten een positief resultaat zien.

Het goede resultaat van zakelijke waarden 2015 van 2,1% wordt in 2016 gevolgd met opnieuw een positief resultaat van 8,0%. De benchmark voor deze portefeuille was 8,9%.

De obligaties behaalden een positief resultaat van 6.8% hiervoor is geen benchmark beschikbaar.

Voor grondstoffen was het rendement 11,7% (2015 -34,2%) en de benchmark 9,4%.

Vermogensbeheerlijnen

In de onderstaande tabel zijn de overeengekomen neutrale posities en de bijbehorende voor elke beleggingscategorie vanaf mei 2013 weergegeven. In 2016 is er geen wijziging.

Portefeuille	Minimum (%)	Strategisch (%)	Maximum (%)	Benchmark
Aandelen	18,4	23,4	28,4	MSCI all World \$ hedged
Vastrentende waarden	58,8	68,8	78,8	Niet beschikbaar
Grondstoffen	4,8	7,8	10,5	TKP Pensioen commodity fonds
Liquiditeiten	0,0	0,0	5,0	1-maands Euribor

SAMENSTELLING BELEGGINGSPORTEFEUILLE				
Categorie	Eind 2016 Belegd vermogen (x 1000 €)	Eind 2015 Belegd vermogen (x 1000 €)	2016 Actueel (%)	2016 Norm (%)
<u>Vastrentende waarden</u>				
Obligatiebeleggingsfondsen	30.908	32.329	26,7	36,3
Strategic Liability Matching Fund	8.519	6.615	7,4	*
Credits	36.004	34.068	31,1	31,6
Tactical interest overlay	904	939	0,8	0,9
Totaal vastrentende waarden	76.335	73.951	66,0	68,8
Aandelen - Wereldwijd	29.113	27.227	25,2	23,4
Grondstoffen	10.133	6.991	8,8	7,8
Liquiditeiten	12	2	0,0	0,0
Totaal portefeuille	115.593	108.171	100,0	100,0

* Norm is onderdeel obligatiefondsen

De beleggingen in grondstoffen zijn in 2016 deels gestegen door het rendement en deels door extra aankopen die pasten binnen de bandbreedte van het beleggingsbeleid (rebalancing).

De beheerder zorgt ervoor dat de richtlijnen voor de tactische beleggingsallocatie en de geografische spreiding altijd in acht worden genomen. In elk geval bevindt de feitelijke portefeuillesamenstelling zich binnen de bandbreedtes na de overeengekomen automatische rebalancing. Eventuele onder- en overwegingen van de verschillende beleggingscategorieën binnen de toegestane bandbreedtes worden gekozen en uitgevoerd door de beheerder. Op de naleving van de mandatering wordt door de beleggingscommissie toegezien.

Performance

De performance van de beleggingen bij Aegon Investment Management lag over 2016 op 8,98% na aftrek van kosten en was duidelijk beter dan het resultaat van 2015 (-2,40%).

Portefeuille	Performance 2016	Performance 2015	Performance 2014	Performance 2013
Aandelen	8,0	2,1	11,0	24,1
Vastrentende waarden ¹	8,5	-0,6	21,6	0,7
Grondstoffen ¹	11,7	-34,2	-34,4	-4,4
Totaal	9,0	-2,4	13,9	5,2

¹Bron: AEGONRJ610-2016,

Actuariële paragraaf 2016

Algemene actuariële assumpties

Voor de waardering van de VPV wordt uitgegaan van de volgende veronderstellingen:

- Overlevingstafels: De AG generatietafel 2016, met startjaar 2017.
- Toeslagen: Er wordt geen rekening gehouden met (toekomstige) toeslagen.
- Leeftijdsverschil: Er wordt met een vast leeftijdsverschil gerekend, waarbij wordt verondersteld dat de man drie jaar ouder is dan de vrouw.
- Leeftijdsterugstelling: Deze is op verzoek van de actuaris aangepast conform de best practices, die gepubliceerd zijn door De Nederlandsche Bank. Er wordt sinds 2015 gerekend met generieke correctiefactoren.
- Intrest: Rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door De Nederlandsche Bank, rekening houdende met de verwachte uitkeringen op basis van de opgebouwde pensioenaanspraken en ingegane rechten.
- Excassokosten: Ter dekking van excassokosten van ingegane pensioenen is in de VPV een opslag van 3,5% opgenomen.
- Partnerfrequentie: Voor alle (gewezen) deelnemers met uitzondering van (gewezen) deelnemers aan reglement 1991 en (gewezen) deelnemers waarvan de pensioenuitkering is ingegaan wordt voor de berekening van de voorziening voor partnerpensioen uitgegaan van partnerfrequenties conform de tabel CBS partnerfrequentie.
- Voor deelnemers aan reglement 1991 wordt voor de berekening van de voorziening voor partnerpensioen elke (gewezen) deelnemer verondersteld een partner te hebben (onbepaalde partner systeem met een partnerfrequentie van 100%).
- Voor gepensioneerden met een ouderdomspensioen wordt alleen een voorziening voor partnerpensioen berekend, indien en zolang zij gehuwd zijn of een partner hebben (bepaalde partner systeem). Sinds 2010 wordt voor gepensioneerden met een ouderdomspensioen alleen een voorziening voor partnerpensioen berekend, indien en zolang zij gehuwd zijn of een partner hebben (bepaalde partner systeem). Voorts wordt verondersteld dat de partner van een mannelijke (gewezen) deelnemer of gepensioneerde een vrouw is en dat de partner van een vrouwelijke (gewezen) deelnemer of gepensioneerde een man is.

Actuariële analyse resultaat 2016

Premieresultaat x € 1.000	2016	2015	2014	2013
Premiebijdrage	1.540*	1.021	1.359	1.874
Pensioenopbouw	-285	-183	-477	-758
Onttrekking VPV voor uitvoeringskosten	88	72	66	64
Uitvoeringskosten	-496	-397	-384	-332
Toeslagverlening gefinancierd door werkgever	-280	-	-	-
Subtotaal	567	513	564	848
Interest resultaat x € 1.000				
Beleggingsresultaat	9.681	-2.680	13.737	4.920
Toevoeging benodigde intrest	60	-177	298	-293
Toeslagverlening uit middelen fonds	-	-1.549	-984	-935
Wijziging Rentetermijnstructuur (RTS)	-9.256	-5.810	-16.665	2.816
Subtotaal	485	-10.216	-3.614	6.508
Overig resultaat x € 1.000				
Wijziging actuariële assumpties	-269	-425	-13	-
Resultaat waardeoverdrachten	116	-	-564	14
Resultaat sterfte	-260	232	501	-290
Overig	-8	6	462	-9
Subtotaal	-421	-187	386	-285
Totaal Resultaat x € 1.000	631	-9.890	-2.664	7.071

*Dit bedrag is inclusief een 2-tal additionele stortingen van de werkgever. De eerste betreft een additionele storting van € 440.000,-. In de uitvoeringsovereenkomst is opgenomen dat de werkgever een bijstortingsverplichting heeft als het Fonds een dekkingsgraad heeft onder het minimaal vereist eigen vermogen. Dit bedrag is in 2016 in rekening gebracht om het Fonds weer op het minimaal vereist eigen vermogen te brengen.

De tweede storting betreft een bedrag van € 280.000 voor een toeslagverlening voor deelnemers aan het Pensioenreglement 1991. Aangezien het Fonds deze toeslagverlening niet uit eigen middelen kan financieren is voor deze groep deelnemers, in verband met een voorwaardelijke toeslagverlening met een onvoorwaardelijke financiering, de betreffende koopsom in rekening gebracht bij de werkgever.

Het subtotaal premieresultaat van €560.000 lijkt positiever dan het is. De extra stortingen bedragen in het totaal €720.000, hetgeen duidelijk maakt dat het resultaat zonder die extra stortingen negatief zou zijn geweest, voor het eerst in 4 jaren.

Het resultaat op leven ontstaat door de afwijking tussen de actuariële assumpties en de feitelijke actuele sterfte. Het feitelijke resultaat geeft geen aanleiding tot het aanpassen van de actuariële assumpties.

Verdeling Voorziening Pensioenverplichtingen per oorspronkelijke regeling

Voorziening per regeling	2016	2015
1991	35.914	34.530
2001	24.974	23.760
2006-2015	47.531	42.763
Totaal	108.419	101.053

Vermelding conform artikel 130a Pensioenwet

Details kostendeekkende premie Euro	2016	2015
Aangroei verplichtingen	174.796	182.553
Back Service	107.272*	6.372
Risico premies	41.999	41.999
Toeslagen (Financiering werkgever)	280.000	-
Solvabiliteit	55.434	39.748
Uitvoeringskosten	417.652	330.574
Kostendeekkende premie	1.123.633	601.246
Feitelijke premie	1.540.203	1.021.131

*Inclusief inhaal uit 2015

Oordeel certificerend actuaris

De certificerend actuaris heeft de opdracht om vast te stellen dat het fonds voldoet aan de vereisten vanuit artikel 126 tot en met 140 PW. De belangrijkste bevindingen die door de certificerend actuaris zijn gerapporteerd zijn:

- De vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds Citigroup Nederland is niet voldoende, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen.
- In de actuariële verklaring wordt vermeld dat het fonds voldoet aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van artikel 132 vanwege de financiële positie van het Fonds.

Algemene ontwikkelingen op pensioengebied in 2016

Hieronder volgt een overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen op pensioengebied in 2016.

- Collectieve Arbeidsovereenkomst Banken
- Regeling Integriteitsanalyse
- Uitwerking regels Wetsvoorstel Financieel Toetsingskader (FTK)
- Uitbestedingsbeleid Pensioenfonds

Collectieve Arbeidsovereenkomst

Gedurende geheel 2016 was de medio 2014 afgesloten CAO van toepassing, die tussentijds door sociale partners is verlengd.

Regeling Integriteitsanalyse

Als gevolg van de nadere richtlijnen in 2016 over integriteit van het bestuur en transparantie van de besluitvorming is door de Compliance Officer de verklaring omtrent belangenverstremming uitgebreid met de partners van belanghebbenden. (Bestuur en Verantwoordingsorgaan)

Daarnaast heeft het bestuur besloten om iedere bestuursvergadering de aanwezige belanghebbenden te vragen naar een mogelijke wijziging van de integriteitsrisico's.

Wet Financieel Toetsingskader 2015 -Dekkingsgraad

In dit verslag wordt ook de reële dekkingsgraad gerapporteerd bij de kerncijfers.

Bij de berekening van de reële dekkingsgraad worden de verplichtingen in de noemer verhoogd met de verwachte prijsstijgingen.

Uitbestedingsbeleid Pensioenfonds

Gedurende geheel 2016 zijn er richtlijnen ontvangen van DNB voor het beoordelen van uitbesteding. Deze richtlijnen zijn toegepast op de bestuursprocedures die van toepassing waren en tevens vastgelegd in het document Uitbestedingsbeleid.

Vermeldingen ingevolge PW artikel 96

In 2016 zijn door de toezichthouders geen boetes of dwangsommen aan het Fonds opgelegd, noch aanwijzingen gegeven. Ook was er geen sprake van het aanstellen van een bewindvoerder.

In 2015 is er een herstelplan ingediend vanwege een ontstaan reservetekort, hiervan is in het eerste kwartaal van 2017 een update verstuurd naar DNB. In het herstelplan zijn geen kortingen voorzien.

Toekomstige ontwikkelingen

Aanpassing uitvoeringsovereenkomst

De besluitvorming over een mogelijke liquidatie in 2014 en de nadere uitwerking van de randvoorwaarden van deze mogelijke liquidatie hebben tot het inzicht geleid, dat zonder financiële ondersteuning van de werkgever een verantwoorde liquidatie niet mogelijk is.

Bij de werkgever speelt, dat conform de boekhoudregels in de Verenigde Staten van Amerika de pensioenkosten anders worden berekend en het verschil bij liquidatie als eenmalig als winst of verlies moet worden verantwoord. De tot nu toe opgelopen potentiële verliezen zijn voor de werkgever een belangrijke reden om de uitvoering te handhaven bij dit Pensioenfonds.

De regelgeving in het financiële toetsingskader voor 2015 is nog onderhanden voor wat betreft de gevolgen voor de uitvoeringsovereenkomst.

De werkgever heeft in het vierde kwartaal van 2016 besloten, dat een liquidatie op korte termijn niet langer aan de orde is. Dit heeft geleid tot een herbezinning op de missie, visie en strategie van het Fonds. Gezien de situatie op de financiële markten acht ook het bestuur een liquidatie op korte termijn niet aan de orde. Deze visie leidt tot discussie en besluitvorming tot een herinrichting van de pensioenuitvoering in 2017.

In de discussie met de werkgever worden met name de feitelijke premie, exit-voorwaarden en financiering van de toeslagverlening verder onderhandeld

Vooruitzichten 2017

Mede op aanwijzing van de toezichthouder is een plan van aanpak opgesteld, waarbij een verdere professionalisering van het bestuur wordt uitgewerkt. Uitbesteding van risicomangement en compliance, toevoegen van externe deskundigen aan de beleggingscommissie en een herziening van het bestuursmodel komen in 2017 aan de orde.

Tenslotte verwacht het bestuur de herziening van de uitvoeringsovereenkomst in 2017 te kunnen afronden.

Aandachtsgebieden voor 2017

In het kader van goed pensioenfondsbestuur zal in 2017 verder aandacht gegeven worden aan:

- De aanvulling met professionele bestuurders, mogelijk een ander bestuursmodel.
- Toeslagverlening voor belanghebbenden deelnemend aan reglement 2001 en later.
- Het aanpassen van de uitvoeringsovereenkomst.
- Verdergaande intensivering van de bestuursondersteuning.
- Verantwoording aan VO en VC.

Amsterdam, 21 juni 2017
Namens het bestuur,

D. H. Vos (Voorzitter)

J-O. Nord (Secretaris)

A.T.H.J. Theunissen (Lid)

E. Deetman (Lid)

B.A.G. Folmer (Lid)

A.B.J. van Rooijen (Lid)

3. VERSLAG VERANTWOORDINGSORGAAN

Inleiding

Conform zijn in de Pensioenwet, art. 115a vastgelegde taken brengt het Verantwoordingsorgaan (VO) van Pensioenfonds Citigroup verslag uit over het boekjaar 2016.

Activiteiten in 2016.

Het VO heeft in 2016 2 maal vergaderd en is daarnaast 3 maal bijeen geweest met het bestuur en/of de Visitatiecommissie. Verder heeft het VO besloten competentieontwikkeling bij de leden van het VO prioriteit te geven om de effectiviteit van zijn adviserende en verantwoordingsrol te vergroten.

Oordeelsvorming en oordeel.

Het VO heeft bij zijn oordeelsvorming onder meer kennis genomen van de bevindingen van Toezicht op Maat (Visitatiecommissie) over 2016. De ABTN 2017 was bij het opstellen van dit verslag nog niet beschikbaar.

In het verslagjaar heeft een On-site onderzoek van DNB bij Pensioenfonds Citigroup Nederland plaats gevonden. Het beperkte zich tot drie aandachtsgebieden, te weten toekomstbestendigheid van het pensioenfonds, de beleggingscyclus en de risico management-cyclus. Op alle drie gebieden constateerde DNB in haar brief van 6 december 2016 een aantal tekortkomingen van het bestuur, alsmede gebreken in het interne (VO) en externe (Visitatiecommissie) toezicht.

Hoewel de DNB-rapportage in december werd ontvangen en het handelen van Bestuur en VO pas sindsdien beïnvloedde, vangt het VO zijn verslag aan met vermelding hiervan, omdat zijn verslag gelezen moet worden mede in de context van deze rapportage.

1. Het VO heeft, zoals in voorgaande jaren, kunnen beschikken over informatie, identiek aan die waarover het bestuur beschikte vóór en in de voorbereiding van zijn vergaderingen.
2. In zijn verslag 2015 heeft het VO de volgende kritische kanttekeningen geplaatst:
 - Bij gebreke van de belangrijkste overwegingen bij besluitvorming is de kwaliteit van bestuursbesluiten slecht te beoordelen;
 - Deelnemers en pensioengerechtigden dienen conform nieuwe wetgeving inzake Communicatie beter te worden geïnformeerd; ook over het bestuursinzicht dat een klein pensioenfonds moeilijk in deze vorm te handhaven is moeten belanghebbenden geïnformeerd worden.

Op deze punten van kritiek is gedurende het verslagjaar geen afdoende reactie ontvangen. Om herhaling van de kritiek in zijn verslag 2016 te voorkomen heeft het VO per brief van 16 november 2016 verzocht alsnog op de verwoorde kritiek te reageren. Op 23 maart 2017 is hier uiteindelijk een reactie op ontvangen. In dit schrijven wordt op de verschillende punten ingegaan, eveneens

middels een verwijzing naar het Plan van Aanpak dat is opgesteld in reactie op de tekortkomingen zoals die door DNB zijn geconstateerd.

3. De kritische brief van 6 december 2016, die het bestuur ontving van DNB werd niet ter kennis gebracht van het VO en kwam pas ter sprake in het nieuwe kalenderjaar met een bestuurslid. Het VO is van mening dat deze brief terstond met het VO gedeeld had moeten worden, daar deze brief meerdere punten uit de Pensioenwet artikel 115a lid 3 betreft.
4. Het VO is niet gekend inzake het vaststellen van de beloning van de heer Arthur Theunissen en wijziging van uitbesteding bestuursondersteuning hetgeen volgens artikel 115a van de Pensioenwet naar de mening van het VO wel had moeten gebeuren.
5. Periode ná het verslag jaar - Het VO hecht er aan om aan deze punten van kritiek toe te voegen, dat naar zijn waarneming het bestuur alles in het werk stelt om het pensioenfonds beter bestuurbaar te maken en op meerdere gebieden beleid te herdefiniëren, in goed overleg met het VO. Overigens vindt het merendeel van deze inspanningen plaats ná einde verslagjaar 2016.

M. Reijnoudt

V. Nahon/ M. Verstege

J.Bredewold

(namens werkgever)

(namens werknemers)

(namens pensioengerechtigden)

Reactie van het bestuur

Het bestuur heeft kennisgenomen van het gedegen verslag van het VO. In reactie op uw schrijven merkt het bestuur het volgende op:

Documentatie van besluitvorming gedurende 2016 mocht nog helderder; vanaf 2017 heeft het bestuur derhalve een nieuw besluitvormingsdocument in gebruik genomen dat een beoordeling van een besluit, tezamen met de relevante notulen, eenvoudiger zal moeten maken.

Aangaande communicatie is het belangrijk te bevestigen dat het bestuur zich terdege bewust is van haar wettelijke verantwoordelijkheden. Wij dragen er zeer zeker zorg voor dat het fonds dan ook aan deze vereisten voldoet. Naast incidentele mailingen, ziet het bestuur ook het jaarverslag als een belangrijk communicatie medium, niet alleen om de financiële situatie van het fonds uit te lichten, maar ook om belangrijke ontwikkelingen aangaande fonds en de markt te bespreken. Ook indachtig de opmerkingen van het VO, heeft het bestuur dit uitgebreider en scherper neergezet in het verslag over 2016 dat nu voor u ligt.

Wat betreft het delen van communicatie tussen DNB en het bestuur, alsmede de tijdigheid daarvan, en dan specifiek een brief van DNB van 6 december 2016, valt op te merken dat het bestuur in alle redelijkheid voldoende tijd heeft moeten nemen om eerst de inhoud van deze brief alsmede mogelijke vervolgstappen te analyseren en inventariseren, alvorens partijen zoals het VO op de hoogte te brengen. Wij delen vooralsnog de mening van het VO niet dat de brief per direct gedeeld had moeten worden.

Uw opmerking aangaande het niet kennen van het VO in de bepaling van de beloning van Arthur Theunissen alsmede de vervanger van de bestuursondersteuner zijn genoteerd. We merken op dat het beloningsbeleid nog geen rekening hield met de aanstelling van een professioneel bestuurder, die werkzaam is op basis van een uurtarief over daadwerkelijk bestede uren. In 2017 zal een beleid worden geformuleerd rond beloning van professionele bestuurders. Zodra geformuleerd, zal dit beleid aan het VO worden voorgelegd.

4. VERSLAG VISITATIECOMMISSIE

Inleiding

De visitatiecommissie (VC) brengt volgens de Pensioenwet en de Code Pensioenfonds een rapport van bevindingen uit aan het bestuur. Daarnaast verantwoordt de VC zich over de uitvoering van de taken aan het VO en, via de werkgeversafgevaardigden in het VO, aan de werkgever. Het VO betreft dit rapport mede in zijn oordeelvorming. Het hiernavolgende rapport behandelt achtereenvolgens beide onderdelen.

De VC baseert zich mede op hetgeen bepaald is in de Code van de Vereniging Intern Toezicht Pensioensector (VITP-Toezichtcode). Voor deze code geldt het uitgangspunt “pas toe of leg uit”. Alle normen uit de Code worden toegepast.

De VC spreekt tenminste eenmaal per jaar met het VO, waarbij in ieder geval verantwoording door de VC wordt afgelegd over de uitvoering van de taken.

Samenvatting van het rapport van bevindingen

Oordeel

Op basis van de uitgevoerde visitatie zijn wij van oordeel dat het bestuur een voldoende verantwoord beleid voerde uitgaande van een liquidatiescenario. Formeel en inmiddels ook in de praktijk is het Fonds echter niet in liquidatie. Vanuit een going concern perspectief zien wij belangrijke tekortkomingen op het gebied van beleggingsbeleid en risicomanagement. Ook de risicobeheersing behoeft verbetering. Er is goed aandacht voor de evenwichtige belangenafweging. Hierbij geldt als kanttekening dat de vastlegging van en verantwoording over besluitvorming en evenwichtige belangenafweging onvoldoende is.

Algemeen beeld

2016 was een bijzonder jaar voor het pensioenfonds. Het bestuur had de verwachting dat de bestaansduur van het Fonds beperkt zou zijn. De aansturing heeft daardoor te veel het karakter gehad van de aansturing van een pensioenfonds in liquidatie, terwijl dit niet formeel de status van het Fonds was. Hierdoor hebben reguliere processen, vooral op het gebied van beleggingen en risicomanagement, maar ook op gebied van (monitoring van) de uitvoering minder aandacht gekregen dan benodigd. Inmiddels is het perspectief voor de levensduur van het pensioenfonds veranderd en gaat het bestuur uit van een voortbestaan van het pensioenfonds voor tenminste 10 jaar. Als gevolg van dit bestuursbesluit het perspectief van korte termijn eindigheid te verleggen naar going concern middellange termijn dient de aansturing op een hoger niveau te worden gebracht. Mede naar aanleiding van bevindingen van een on-site onderzoek van DNB in de tweede helft van 2016 heeft het bestuur begin 2017 een plan van aanpak met tijdsplanning en taakverdeling opgesteld om verbeteringen door te voeren om de aansturing van het Fonds op het gewenste professionele niveau te krijgen wat bij een going concern situatie past. Wij stellen vast

dat het bestuur met dit plan van aanpak adequaat heeft gehandeld om de toekomstbestendigheid van het pensioenfonds te versterken. Belangrijke aandachtspunten bij de uitvoering van dit plan zijn de beschikbare financiële middelen en de beschikbare tijd van bestuursleden. Wij spreken de verwachting uit dat als het plan van aanpak volledig gerealiseerd is het pensioenfonds een belangrijke stap heeft gezet in de noodzakelijke versterking van de aansturing van het pensioenfonds. Voor de beoordeling van het functioneren van het pensioenfonds in dit rapport zijn wij echter uitgegaan van de situatie in 2016.

Het functioneren van de governance

De VC is met het bestuur van mening dat het bestuursmodel niet toekomstbestendig is en dat het bestuur op een adequate manier aanpassingen voorbereidt. Ook stellen wij vast dat er geen directe noodzaak is tot aanpassing van de huidige samenstelling van het bestuur.

Het functioneren van het bestuur

Wij zijn van mening dat het bestuur als geheel geschikt is en naar behoren functioneert. Wel zou er meer focus op strategie moeten liggen. Hier is invulling aan gegeven door een strategiecommissie in te stellen.

Op grond van de notulen stellen wij vast dat alle bestuursleden goed deelnemen deel aan discussies in de bestuursvergadering. De voorzitter vult zijn rol professioneel in. Van belang is om meer aandacht te besteden aan beleggingsbeleid en risicomanagement. Ook is het van belang dat de vermogensbeheerder regelmatig aanschuift bij de beleggingscommissie (of bestuur) om zich te verantwoorden over het gevoerde beleid.

Duidelijke weergave in notulen van achterliggende overwegingen bij besluiten blijft een aandachtspunt. Desalniettemin hebben wij niet de indruk dat het bestuur geen evenwichtige besluiten neemt. Dit geldt met name voor de besluitvorming rond indexatie, bijstorting en de toekomst van het Fonds. Wij wijzen er wel op dat de uitkomsten van de meest recente ALM studie niet consistent lijken met de keuze van het bestuur om het beleggingsbeleid ongewijzigd voort te zetten.

Beleids- en verantwoordingscyclus

Doelen zijn beperkt en verspreid in de ABTN weergegeven en zijn vaak kwalitatief van aard. Aanpassing hiervan is onderhanden in het kader van het plan van aanpak gericht op de continuering van het pensioenfonds. Wij bevelen aan de doelen en uitgangspunten verder uit te werken in de ABTN.

Het beleid is per beleidsterrein op hoofdlijnen toegelicht in de ABTN. Het bestuur herijkt in 2017 missie, visie en strategie, het beleggingsbeleid, risicomanagement en het integriteitsbeleid gegeven de verlengde horizon van het Fonds. Wij onderschrijven het belang van herijking van het beleid op genoemde terreinen. Wij adviseren daarnaast om ook het uitbestedingsbeleid verder uit te werken.

Op basis van de situatie 2016 beoordelen wij dat er op verschillende beleidsterreinen belangrijke onvolkomenheden zijn. Dit betreft in het bijzonder het beleggingsbeleid, het risicomanagementbeleid en het uitbestedingsbeleid. Het bestuur onderkent dat deze punten opgepakt moeten worden.

Wij stellen vast dat het bestuur verantwoording aflegt over beleid en de uitvoering, maar dat het samenspel met het VO aanzienlijk versterkt moet worden. Bijzonder aandachtspunt is het (tijdig) voorleggen van adviesplichtige onderwerpen.

Beheersing van de algemene gang van zaken in het Fonds

Op hoofdlijnen is de bedrijfsvoering op orde. De bestuursondersteuning is overgedragen naar Montae. Hiervoor is een transitieplan opgesteld. Wij beoordelen het transitieplan en de transitie zelf als gedegen. Van belang is dat er een SLA met de vermogensbeheerder wordt afgesloten, zodat de prestaties objectief geëvalueerd kunnen worden. Ook dient een beloningsbeleid vastgelegd te worden, mede in het licht van het aantrekken van externe bestuurder(s).

Risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging

Deskundigheid op het gebied van risk management is door de opleiding en professionele achtergrond van bestuursleden geborgd. De risicomanagement functie is echter niet onafhankelijk ingericht. Daarnaast is de invulling kwetsbaar omdat uitvoering en toetsing bij een bestuurslid belegd is.

In 2016 heeft geen herijking van de belangrijkste risico's plaatsgevonden via een risicoanalyse. Voor een goede invulling van integraal risicomanagement is dit wel van belang. Ook het gebruik van risicorapportages om het beleid bij te sturen moet verder geprofessionaliseerd worden. De rapportages zijn in 2016 niet tijdig opgeleverd en waren van onvoldoende kwaliteit, waardoor sturing niet mogelijk was.

Er is in 2015 een integriteitsbeleid opgesteld. Er was geen aanleiding het beleid in 2016 te herijken. Vanuit het extern toezicht is veel aandacht voor integriteitsrisico's en wordt verwacht dat SIRA is geïmplementeerd. Wij adviseren om te toetsen of het huidige integriteitsbeleid aan de SIRA-normen van DNB voldoet. Goed punt is dat compliance en integriteitsissues een standaard agendapunt zijn bij bestuursvergaderingen.

Op basis van de gesprekken stellen wij vast dat er veel aandacht is voor evenwichtige belangenafweging, in het bijzonder bij de financiering van de indexatie en bijstorting bij tekorten. De expliciete vastlegging (in bijvoorbeeld notulen) moet wel beter.

Naleving Code pensioenfonds

De naleving van de normen uit de Code Pensioenfonds wordt in het jaarverslag verantwoord (comply or explain). In 2016 is een update gemaakt van de naleving van de Code. De VC heeft het

bestuur bij een aantal normen aangegeven dat de Code mogelijk niet (volledig) wordt nageleefd en doet de aanbeveling dit verder te onderzoeken.

Opvolging aanbevelingen intern toezicht

De VC vindt dat het bestuur aanbevelingen te snel als afgehandeld beschouwd. Het proces van opvolging van de aanbevelingen is in 2016 sterk verbeterd. Er is halverwege 2016 overleg geweest met de VC over de status van opvolging. De opvolging van aanbevelingen wordt ook zichtbaar behandeld in bestuursvergaderingen.

Reiniera van der Feltz
Jaco Groenewoud - voorzitter
Henk-Jan Strang

Reactie van het bestuur

Het bestuur heeft kennis genomen van de aanbevelingen van de VC en heeft zoals bij het vorige verslag besloten de aanbevelingen in de komende bestuursvergadering te behandelen.

De belangrijkste constatering op het gebied van beleggingsbeleid en risicomanagement van de VC liggen in lijn met de bevindingen van DNB naar aanleiding van hun on-site onderzoek. Deze bevindingen worden door het bestuur geadresseerd binnen het Plan van aanpak Programma Pensioenfondsmanagement 2017-2027. Tijdens de bestuursdag op 5 juli 2017 zal de voortgang van dit project worden besproken en zullen de bovengenoemde onderwerpen uitvoerig aan bod komen.

5. JAARREKENING 2016

Balans

Staat van baten en lasten

Kasstroomoverzicht

Algemene toelichting

Grondslagen voor waardering van activa en passiva

Grondslagen voor bepaling resultaat

Toelichting balans

Risicobeheer en derivaten

Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Toelichting staat van baten en lasten

Balans

(bedragen in duizenden € na bestemming van het saldo van baten en lasten)

		31-12-2016	31-12-2015
ACTIVA			
Beleggingen			
Aandelen	(1)	29.113	27.227
Vastrentende waarden	(2)	76.335	73.951
Overige beleggingen	(3)	10.133	6.991
Liquide middelen		<u>12</u>	<u>2</u>
		115.593	108.171
Herverzekerde pensioenverplichtingen	(4)	57	64
Vorderingen en overlopende activa	(5)	290	5
Overige activa	(6)	23	189
		<u>115.963</u>	<u>108.429</u>
PASSIVA			
Algemene reserve	(7)	7.349	6.718
Technische voorzieningen	(8)		
Voorziening pensioenverplichting		108.362	101.479
Herverzekerde VPV		<u>57</u>	<u>64</u>
		108.419	101.543
Kortlopende schulden	(9)		
Overige schulden		<u>195</u>	<u>168</u>
		<u>195</u>	<u>168</u>
		115.963	108.429
PENSIOENVERMOGEN			
		31-12-2016	31-12-2015
Balanstotaal		115.963	108.429
Kortlopende schulden		<u>-195</u>	<u>-168</u>
Pensioenvermogen		115.768	108.261
Nominale dekkingsgraad (in %)	(10)	106,8	106,6

Staat van baten en lasten

(bedragen in duizenden €)

		2016	2015
Baten			
Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds	(11)	9.681	-2.680
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers	(12)	1.540	1.021
Overige baten	(13)	-	226
		<u>11.221</u>	<u>-1.433</u>
Lasten			
Pensioenuitkeringen	(14)	-2.528	-2.429
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten	(15)	-496	-397
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen:			
• Pensioenopbouw		-285	-183
• Indexering en overige toeslagen		-280	-1.549
• Rentetoevoeging		60	-177
• Onttrekking voor uitkeringen en kosten		2.609	2.512
• Wijziging door overdracht van rechten		760	16
• Wijziging marktrente		-9.256	-5.810
• Wijziging actuariële uitgangspunten		-269	-425
• Overige mutaties		-215	36
		<u>-6.876</u>	<u>-5.580</u>
Herverzekeringen	(16)	-40	-34
Saldo overdrachten van rechten	(17)	-644	-16
Overige lasten	(18)	-6	-1
		<u>-10.590</u>	<u>-8.457</u>
Saldo van baten en lasten		<u><u>631</u></u>	<u><u>-9.890</u></u>
 Bestemming saldo:			
Bijgeboekt bij respectievelijk afgeboekt van de algemene reserves		631	-9.890

Kasstroomoverzicht

(bedragen in duizenden €)

	2016	2015
	EUR	EUR
Kasstroom uit pensioenactiviteiten		
Ontvangen premies	1.260	1.021
Betaalde pensioenuitkeringen	-2.524	-2.446
Betaalde waardeoverdrachten	-650	-17
Ontvangen uitkeringen van herverzekeraars	9	467
Betaalde premies herverzekering	-42	-42
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	-469	-367
Overige uitgaven	-	-
Totaal kasstroom uit pensioenactiviteiten	-2.416	-1.384
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten		
Verkopen en aflossingen van beleggingen	46.408	20.945
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	29	-
Overige ontvangsten	-	12
Aankopen en verstrekkingen van beleggingen	-44.213	-19.603
Betaalde kosten van vermogensbeheer	36	36
Totaal kasstroom uit beleggingsactiviteiten	2.260	1.390
Mutatie geldmiddelen	-156	6
Stand liquide middelen per 1 januari	191	185
Stand liquide middelen per 31 december	35	191

Algemene toelichting

1.1 Activiteiten

De Stichting Pensioenfonds Citigroup Nederland is op 01-06-1966 opgericht en statutair gevestigd in Amsterdam. De stichting is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 41200895. Het Fonds heeft als doel het verlenen of doen verlenen van pensioen en/of andere uitkeringen aan werknemers of gewezen werknemers van de aangesloten ondernemingen, hun nagelaten betrekkingen en belanghebbenden volgens bij een of meer pensioenreglementen vast te stellen regels.

1.2 Toelichting kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is volgens de directe methode opgesteld. Alle ontvangsten en uitgaven worden hierbij als zodanig gepresenteerd. Onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

Grondslagen voor waardering van activa en passiva

2.1 Algemeen

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9, Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek en met in achtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving. De jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling.

Alle bedragen zijn vermeld in duizenden euro's, tenzij anders is vermeld.

De jaarrekening is opgesteld na bestemming van het saldo van baten en lasten.

Het bestuur heeft op 21 juni 2017 de jaarrekening vastgesteld.

2.2 Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen het pensioenfonds toebehoren en de waarde van deze voordelen betrouwbaar kunnen worden vastgesteld.

Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

2.3 Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten

op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

2.4 Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur zich oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

Schattingen en veronderstellingen worden gebruikt bij het vaststellen van de waardering van de beleggingen en de voorziening pensioenverplichting van het Fonds.

In 2016 is er 1 schattingswijziging geweest met betrekking tot de vaststelling van de voorziening pensioenverplichting:

- Overgang naar de generatietafel AG2016, met startjaar 2017

De overgang naar de generatietafel AG2016 heeft een verhogend effect gehad op de voorziening van EUR 269 duizend.

2.5 Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

2.6 Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen reële waarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta's worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum. Alle valutakoersverschillen zijn verwerkt in de staat van baten en lasten.

2.7 Beleggingen voor risico pensioenfonds

Algemeen

De aankoopkosten van beleggingen worden verwerkt als onderdeel van de verkrijgingsprijs en worden als gevolg van de waardering op actuele waarde verwerkt. De verkoopkosten van de beleggingen worden in mindering gebracht op de verkoopopbrengst, als onderdeel van de gerealiseerde waardeverandering.

Classificatie beleggingsfondsen:

De beleggingsfondsen worden onder de beleggingen geclassificeerd onder de rubriek waarin beoogd wordt te beleggen.

Bepaling marktwaarde beleggingsfondsen

De beleggingen in participaties van beleggingsfondsen worden gewaardeerd tegen marktwaarde, zijnde de intrinsieke waarde van de participatie. Deze waarde wordt elke dag dat de Nederlandse beurs open is vastgesteld. De beleggingsfondsen beleggen in aandelen, obligaties, derivaten, futures, vastgoed, grondstoffen en alternatieven zoals Hedge funds en private equity. De marktwaarde van deze onderliggende beleggingen vindt plaats tegen beurskoers of, bij gebrek daaraan, tegen taxatiewaarde aan de hand van het meest actuele jaarbericht of andere recente informatie.

Voor de onderliggende beleggingen die niet-beursgenoteerd zijn, wordt de waardering vastgesteld op basis van opgaven van een onafhankelijke derde of indien niet voorhanden op basis van interne modellen welke jaarlijks door de externe accountant van de beleggingsfondsen worden getoetst.

Aandelen

Beursgenoteerde aandelen en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers. De marktwaarde van niet-beursgenoteerde aandelen en participaties in beleggingsfondsen worden gewaardeerd op basis van opgaven van een onafhankelijke derde of, indien niet voorhanden, op basis van interne modellen. Indien geen betrouwbare schatting van de marktwaarde van de aandelen is te maken, worden aandelen gewaardeerd op kostprijs.

Vastrentende waarden

Beursgenoteerde vastrentende waarden en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoersen. Indien vastrentende waarden of participaties in beleggingsinstellingen niet-beursgenoteerd zijn, vindt waardebepaling plaats op basis van de geschatte toekomstige netto kasstromen (rente en aflossingen) die uit de beleggingen zullen voortvloeien, contant gemaakt tegen de geldende marktrente en rekening houdend met het risicoprofiel (kredietrisico, oninbaarheid) en de looptijd.

Indien geen betrouwbare schatting van de marktwaarde van de vastrentende waarden is te maken, worden vastrentende waarden gewaardeerd op kostprijs.

Overige beleggingen

De overige beleggingen betreffen participaties in beleggingsinstellingen die niet in een beleggingscategorie zijn in te delen. Deze beleggingen zijn gewaardeerd tegen marktwaarde, zijnde de per balansdatum geldende beurskoers. De marktwaarde van niet-beursgenoteerde overige beleggingen wordt bepaald op basis van opgaven van een onafhankelijke derde of, indien niet voorhanden, op basis van interne modellen.

Indien geen betrouwbare schatting van de marktwaarde van deze beleggingen is te maken, worden deze gewaardeerd op kostprijs.

2.8 Herverzekeringsdeel technische voorziening

De voorziening pensioenverplichtingen eigen rekening is het saldo van de voorziening pensioenverplichtingen minus het deel dat door de herverzekeraar wordt gedragen.

Het aandeel van de herverzekeraar bestaat uit de herverzekerde premievrijgestelde premie voor de pensioenopbouw van de arbeidsongeschikte deelnemers en uit het herverzekerde ingegane WAO/WIA Excedent Pensioen.

2.9 Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na eerste verwerking worden vorderingen gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten) onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid.

2.10 Liquide middelen

De liquide middelen worden opgenomen tegen de nominale waarde. Onder de liquide middelen zijn opgenomen de banktegoeden. Liquide middelen uit hoofde van beleggingstransacties worden gepresenteerd onder de beleggingen.

2.11 Algemene reserve

De algemene reserve wordt bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen, inclusief de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds, volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen in de balans zijn opgenomen.

2.12 Voorziening pensioenverplichtingen

De voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds (VPV) wordt gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De actuele waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum voorwaardelijke pensioenverplichtingen. Voorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken. De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de marktrente, waarvoor de actuele rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door DNB wordt gebruikt.

Bij de berekening van de VPV is uitgegaan van het op de balansdatum geldende pensioenreglement en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken, waarbij de stand van de salarissen per 1 januari 2016 als basis dient.

Jaarlijks wordt door het bestuur besloten of over de opgebouwde pensioenaanspraken toeslagen kunnen worden gegeven. Alle per balansdatum bestaande toeslagbesluiten zijn in de berekening begrepen. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen na 1 januari 2016.

Voor de groep (gewezen) deelnemers aan de pensioenregeling 1991 is ten aanzien van de voorziening pensioenverplichtingen van het latente partnerpensioen, de partnerfrequentie van 100% voor alle leeftijden ongewijzigd aangehouden. Vanaf ultimo 2010 wordt ten aanzien van het latente partnerpensioen van (gewezen) deelnemers aan de pensioenregelingen 2001 en 2006, de voorziening pensioenverplichtingen gebaseerd op leeftijds- en geslachtsafhankelijke partnerfrequenties.

Bij de berekening van de voorziening wordt rekening gehouden met premievrije pensioenopbouw in verband met invaliditeit op basis van de contante waarde van de bereikbare aanspraken waarvoor vrijstelling is verleend wegens arbeidsongeschiktheid.

2.13 Actuariële grondslagen en veronderstellingen

Voor de waardering van de VPV wordt uitgegaan van de volgende veronderstellingen:

- Overlevingstafels: De generatietafel AG2016, met startjaar 2017.
- Leeftijdsverschil: Er wordt met een vast leeftijdsverschil gerekend, waarbij wordt verondersteld dat de man drie jaar ouder is dan de vrouw. Dit geldt alleen bij partnerfrequenties.
- Leeftijdsvaststelling: De leeftijd per de berekeningsdatum wordt vastgesteld op basis van de werkelijke leeftijd.
- Leeftijdsterugstelling: Gedurende het boekjaar geldt een leeftijdsterugstelling van 2 jaren voor zowel mannen als vrouwen. Ultimo boekjaar worden correctiefactoren van 78% op de sterftekansen toegepast voor zowel mannen als vrouwen.
- Intrest: Rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door De Nederlandsche Bank, rekening houdende met de verwachte uitkeringen op basis van de opgebouwde pensioenaanspraken en ingegane rechten.
- Excassokosten: Ter dekking van excassokosten van ingegane pensioenen is in de VPV een opslag van 3,5% opgenomen (2015;3,5%).
- Partnerfrequentie: Voor alle (gewezen) deelnemers met uitzondering van (gewezen) deelnemers aan reglement 1991 en (gewezen) deelnemers waarvan de pensioenuitkering is ingegaan wordt voor de berekening van de voorziening voor partnerpensioen uitgegaan van de CBS partnerfrequenties.
- Voor deelnemers aan reglement 1991 wordt voor de berekening van de voorziening voor partnerpensioen elke (gewezen) deelnemer verondersteld een partner te hebben (onbepaalde partner systeem met een partnerfrequentie van 100%).
- Voor gepensioneerden met een ouderdompensioen wordt alleen een voorziening voor partnerpensioen berekend, indien en zolang zij gehuwd zijn of een partner hebben (bepaalde partner systeem).

Voorts wordt verondersteld dat de partner van een mannelijke (gewezen) deelnemer of gepensioneerde een vrouw is en dat de partner van een vrouwelijke (gewezen) deelnemer of gepensioneerde een man is.

Arbeidsongeschiktheid: Voor arbeidsongeschikte deelnemers voor wie de pensioenopbouw zonder verdere betaling van bijdragen door de werkgever aan het pensioenfonds wordt voortgezet, wordt de VPV gelijkgesteld aan de contante waarde van de in totaal te bereiken aanspraken.

Wezenpensioen: Er is geen voorziening voor latent wezenpensioen. Bij een ingegaan wezenpensioen wordt voor wezen jonger dan 18 jaar aangenomen dat het wezenpensioen voortduurt tot de 18-jarige leeftijd; voor wezen van 18 jaar of ouder wordt aangenomen dat het wezenpensioen voortduurt tot de 27-jarige leeftijd.

Uitbetalingswijze: Alle pensioenen worden postnumerando per maand betaalbaar ondersteld.

Voor de overige gebezigde methode en overige verzekeringstechnische grondslagen ter vaststelling van de VPV, wordt verwezen naar de ABTN van het pensioenfonds.

2.14 Overige schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na eerste verwerking worden schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

2.15 Dekkingsgraden

De (nominale) dekkingsgraad van het Fonds wordt berekend door op balansdatum het balanstotaal minus de kortlopende schulden te delen op de technische voorzieningen zoals opgenomen in de balans.

Bij het berekenen van de reële dekkingsgraad van het Fonds wordt ten behoeve van deze berekening de voorziening pensioenverplichtingen herrekend, rekening houdend met de verwachte loon- en prijsinflatie.

De beleidsdekkingsgraad van een pensioenfonds is de gemiddelde dekkingsgraad van de 12 maanden voorafgaand aan het moment van vaststelling.

Grondslagen voor bepaling resultaat

3.1 Verantwoording van baten en lasten

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen.

Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde.

Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post 'nog af te wikkelen transacties'. Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

3.2 Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten worden verstaan de gerealiseerde en ongerealiseerde waardewijzigingen en valutaresultaten. Indirecte beleggingsresultaten zijn toegerekend in de periode waarop ze betrekking hebben.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten wordt in dit verband verstaan rentebaten en -lasten, dividenden en soortgelijke opbrengsten. Dividend wordt op het moment van betaalbaarstelling verantwoord.

Kosten toegerekend aan beleggingen

De kosten toegerekend aan beleggingen betreffen zowel expliciete kosten die de vermogensbeheerder berekend over het gemiddeld belegd vermogen als kosten die binnen de beleggingsfondsen in rekening worden gebracht. De laatste categorie is verwerkt in het rendement en wordt niet apart vermeld in het jaarverslag. Dit boekjaar zijn diverse rebates ontvangen, welke ondergebracht zijn binnen de kosten vermogensbeheer. De rebates waren per saldo hoger dan de zichtbaar in rekening gebrachte kosten.

3.3 Premiebijdragen

Onder premiebijdragen van werkgevers en werknemers wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen onder aftrek van eventuele kortingen.

3.4 Saldo overdrachten van rechten

De post saldo overdracht van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

3.5 Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben.

3.6 Herverzekeringen

Het uit de pensioenverplichtingen voortvloeiende risico van overlijden c.q. invaliditeit met betrekking tot actieve deelnemers in het Fonds is herverzekerd in de vorm van risicokapitaal c.q. rente.

Herverzekeringspremies worden verantwoord in de periode waarop de herverzekering betrekking heeft.

3.7 Pensioenuitvoerings- en administratiekosten

De pensioenuitvoeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben.

3.8 Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

Pensioenopbouw

Onder pensioenopbouw is opgenomen de actuariel berekende waarde van de diensttijdopbouw. Dit is het effect op de voorziening pensioenverplichtingen van de in het verslagjaar opgebouwde nominale rechten ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen. Verder is hierin begrepen het effect van de individuele salarisontwikkeling.

Indexering en overige toeslagen

Op grond van RJ 610.251 en 610.252 dienen bij de berekening van de pensioenverplichtingen aanspraken en rechten te worden gewaardeerd naar het niveau dat zij op balansdatum hebben. Dit houdt in:

1. dat uit een besluit tot indexatie genomen na de balansdatum op balansdatum geen verplichting voortvloeit;
2. dat financiële verplichtingen voortvloeiende uit besluiten die voor balansdatum zijn genomen worden verantwoord (ook al wordt de toezegging pas in het volgend boekjaar verwerkt); en
3. dat per balansdatum onvoorwaardelijke verplichtingen voortvloeiend uit het voldoen aan ex ante-condities, die niet aan een bestuursbesluit onderhevig zijn, worden opgenomen.

Het toeslagenbeleid van het fonds is erop gericht alle pensioengerechtigden en gewezen deelnemers een voorwaardelijke toeslag te verlenen gebaseerd op het CBS prijsindexcijfer die afhankelijk is van de dekkingsgraad van het fonds. Aangezien het fonds een te lage dekkingsgraad had en dus onvoldoende middelen had om de toeslag over 2015 (0,65%) uit eigen middelen te betalen, heeft het fonds aan de werkgever aanvullende middelen verzocht voor een toeslagverlening.

Voor een deel van de pensioengerechtigden en gewezen deelnemers heeft de werkgever op grond van toezeggingen uit het verleden (pensioenreglement 1991) de verplichting om de benodigde middelen voor toekenning van de toeslag beschikbaar te stellen. De ingegane pensioenen en de pensioenaanspraken van gewezen deelnemers, waarvoor de overgangsregeling uit reglement 1991 van toepassing is, worden op basis van prijsontwikkeling in 2015 met 0,65% verhoogd. Aan deze verhoging is de voorwaarde gekoppeld dat de werkgever de koopsomstorting ook daadwerkelijk zal voldoen. Zodra aan die voorwaarde is voldaan wordt de toeslag feitelijk toegekend met terugwerkende kracht vanaf 1 april 2016. Inmiddels heeft de werkgever -begin 2017- aan die voorwaarde voldaan. Voor de andere pensioengerechtigden en gewezen deelnemers (die geen rechten kunnen ontlenen aan de overgangsregeling reglement 1991) heeft de werkgever geen verplichting om een koopsom beschikbaar te stellen. De werkgever heeft het verzoek van het fonds om ook voor deze groep een koopsom beschikbaar te stellen afgewezen. Derhalve zijn voor deze groep de pensioenen c.q. pensioenaanspraken in 2016 niet verhoogd (0%).

Teneinde te voldoen aan de eisen met betrekking tot pensioenopbouw boven de € 100.000,- (grens 2015) zijn de opgebouwde aanspraken tot deze grens uitgerekend als een surplus van opgebouwde rechten met het karakter van een uitgestelde pensioenaanspraak (die ingaat op de pensioendatum). Deze pensioenaanspraak wordt hetzelfde behandeld zoals de aanspraken voor gewezen deelnemers.

Het toeslagbeleid is voorwaardelijk en gebaseerd op voldoende solvabiliteit (dekkingsgraad). Bij onvoldoende solvabele dekking van de pensioenverplichtingen is er geen of geen volledig recht op toeslag.

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen zijn opererend met $-/-0,060\%$ (2015: 0,379%), op basis van de éénjaarsrente op de interbancaire swapmarkt aan het begin van het verslagjaar.

Onttrekking voor uitkeringen en kosten

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuarieel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de verwachte pensioenuitkeringen in de verslagperiode.

Toekomstige pensioenuitvoeringskosten (in het bijzonder excassokosten) worden vooraf actuarieel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de verwachte uitvoeringskosten in de verslagperiode.

Wijziging marktrente

De pensioenverplichtingen worden contant gemaakt tegen de nominale marktrente op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. De interesttoevoeging wordt tegen de rekenrente primo berekend over de beginstand en de mutaties gedurende het jaar.

3.9 Overige baten en lasten

Overige baten en lasten zijn toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben.

Toelichting balans

(bedragen in duizenden €)

Beleggingen

	Vastgoed	Aandelen	Vastrentende waarden	Overige beleggingen	Totaal
Stand per 1 januari 2015	670	26.348	79.106	6.108	112.232
Aankopen	-	2.830	11.953	4.820	19.603
Verkopen/aflossingen	-681	-2.687	-16.838	-739	-20.945
Waardeverschillen	11	736	-270	-3.198	-2.721
Stand per 31 december 2015	-	27.227	73.951	6.991	108.169
Aankopen	-	31.573	9.832	2.808	44.213
Verkopen/aflossingen	-	-31.953	-13.714	-741	-46.408
Waardeverschillen	-	2.266	6.266	1.075	9.607
Stand per 31 december 2016	-	29.113	76.335	10.133	115.581

1. Aandelen

	31-12-2016	31-12-2015
Aandelenbeleggingsfondsen	29.113	27.227
	<u>29.113</u>	<u>27.227</u>

2. Vastrentende waarden

	31-12-2016	31-12-2015
Obligatiefondsen	26.952	25.719
Credit funds	42.405	44.888
Overige vastrentende papieren	6.978	3.344
	<u>76.335</u>	<u>73.951</u>

De post vastrentende waarden betreft voornamelijk beleggingen in het AEAM European Credit Fund (36 miljoen) en beleggingen in het AEAM European Bond Fund (22.6 miljoen). Een verdere onderverdeling m.b.t. de kredietwaardigheid van de vastrentende waarden is opgenomen in de risicoparagraaf onder het onderdeel kredietrisico.

3. Overige beleggingen

	31-12-2016	31-12-2015
Commodities	10.133	6.991
	<u>10.133</u>	<u>6.991</u>

De post overige beleggingen bestaat volledig uit beleggingen in het fonds AEAM Global Commodity Fund.

(bedragen in duizenden €)

Liquide middelen

De onder de beleggingen voor risico fonds opgenomen liquide middelen betreft het rekening courant saldo op de beleggingsrekening van het Fonds bij KasBank. Deze liquide middelen staan ter vrije beschikking aan het Fonds.

Securities lending

Er vindt securities lending plaats op fondsniveau van de beleggingen. Het bestuur acht het risico hiervan acceptabel en de van AEGON ontvangen informatie met betrekking tot de tegenpartijrisico's geeft geen verdere aanleiding tot maatregelen. Maandelijks ontvangt het bestuur een verslag van AEGON over de waardeontwikkeling van de beleggingen. Ultimo boekjaar 2016 is het bedrag aan uitstaande securities lending 2.325. Middels de hiervoor ontvangen collateral is dit bedrag ook weer direct herbelegd. Er is verder geen sprake van directe securities lending.

Methodiek bepaling marktwaarde

Schattingen van de actuele waarde zijn een momentopname, gebaseerd op marktomstandigheden en de beschikbare informatie over het financiële instrument. Deze schattingen zijn van nature subjectief en bevatten onzekerheden en een significante oordeelsvorming (bijvoorbeeld rentestand, volatiliteit, schatting van kasstromen, etc.) en kunnen daarom niet met precisie worden vastgesteld.

Op basis van deze verscheidenheid en gradaties in waarderingmethoden dienen de beleggingen te worden ingedeeld naar drie verschillende waarderingniveaus:

Niveau 1: De waarde van de belegging is gebaseerd op direct waarneembare marktnoteringen van identieke beleggingen in een actieve markt.

Niveau 2: Actuele waarde wordt vastgesteld aan de hand van waarderingmodellen waarin gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata.

Niveau 3: De waarde wordt vastgesteld met waarderingmodellen waarin geen gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata.

Op basis van deze indeling kan de beleggingsportefeuille als volgt worden samengevat:

Per 31 december 2016	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Totaal
	EUR	EUR	EUR	EUR
Vastgoedbeleggingen	-	-	-	-
Aandelen	-	29.113	-	29.113
Vastrentende waarden	-	76.335	-	76.335
Overige beleggingen	-	10.133	-	10.133
	-	115.581	-	115.581

(bedragen in duizenden €)

Per 31 december 2015	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Totaal
	EUR	EUR	EUR	EUR
Vastgoedbeleggingen	-	-	-	-
Aandelen	-	27.227	-	27.227
Vastrentende waarden	-	73.951	-	73.951
Overige beleggingen	-	6.991	-	6.991
	-	108.169	-	108.169

4. Herverzekerde pensioenverplichtingen	31-12-2016	31-12-2015
Ingegane herverzekerde uitkeringen	57	64

5. Vorderingen en overlopende activa	31-12-2016	31-12-2015
Te ontvangen premie werkgever*	280	-
Te ontvangen dividendbelasting	5	-
Restitutie beheerskosten AEGON	5	5
	<u>290</u>	<u>5</u>

*De te ontvangen premie werkgever betreft de koopsom voor de toeslagverlening van 0,65%, per 1 april 2016, voor de deelnemers aan het reglement 1991. Dit bedrag is in maart 2017 door de werkgever betaald. De looptijd van de vorderingen is korter dan 1 jaar.

6. Overige activa	31-12-2016	31-12-2015
Liquide middelen	23	189

Onder de liquide middelen worden opgenomen die kasmiddelen en tegoeden op bankrekeningen die onmiddellijk dan wel op korte termijn opeisbaar zijn.

(bedragen in duizenden €)

Passiva**7. Algemene reserve**

Stand per 1 januari 2016	6.718
Bestemming saldo van baten en lasten	631
Stand per 31 december 2016	7.349

	31-12-2016	31-12-2016	31-12-2015	31-12-2015
Stand ultimo 2016	EUR	Dekkingsgraad	EUR	Dekkingsgraad
Aanwezig eigen vermogen	7.349	106,8%	6.718	106,6%
Minimaal vereist eigen vermogen	4.445	104,1%	4.163	104,1%
Vereist eigen vermogen	17.130	115,9%	16.884	116,6%

Dekkings- en reservepositie ultimo 2016	31-12-2016	31-12-2015
Beleidsdekkingsgraad	102,8%	111,5%
Af: Minimaal vereist eigen vermogen	104,1%	104,1%
Dekkingspositie	-1,3%	7,4%
Af: Vereist eigen vermogen (exclusief minimaal vereist eigen vermogen)	11,8%	12,5%
Reservepositie	-13,1%	-5,1%
Toetswaarde solvabiliteit	16.252	16.011
Vereist eigen vermogen in evenwichtssituatie	17.130	16.884

Het vereist eigen vermogen wordt vastgesteld op basis van een in het FTK gestelde standaardformule en de benodigde buffers per risicotype conform de onderstaande tabel.

Op basis van het in 2016 vigerend FTK dient het Fonds ultimo 2016 een beleidsdekkingsgraad te hebben van minimaal 15,9% boven de nominale pensioenverplichtingen.

Ultimo 2016 werd een beleidsdekkingsgraad op basis van deze principes gerealiseerd van 102,8% en is er dus zowel sprake van onderdekking als van een reservetekort.

Het Pensioenfonds geeft uitvoering aan een nieuw herstelplan dat is ingediend d.d. 7 december 2015. Dit herstelplan is door DNB middels haar brief van 25 februari 2016 goedgekeurd. Jaarlijks dient uiterlijk 31

(bedragen in duizenden €)

maart een actualisatie van het herstelplan bij DNB te worden ingediend. Het Fonds heeft hieraan voldaan.

Indien de beleidsdekkingsgraad zes meetmomenten, waarbij het eerste meetmoment overeenkomt met het moment waarop het dekkingstekort is geconstateerd, onder de minimaal vereiste dekkingsgraad ligt en de feitelijke dekkingsgraad bij het laatste meetmoment ook lager is dan de minimaal vereiste dekkingsgraad, dient het Pensioenfonds een onvoorwaardelijke korting door te voeren. Een dergelijke korting speelt op z'n vroegst in 2022.

Gezien de huidige uitvoeringsovereenkomst met de werkgever is de kans dat er ook daadwerkelijk tot korten zal worden overgegaan bijzonder gering. In de uitvoeringsovereenkomst met de werkgever is namelijk een bijstortingsverplichting opgenomen waarbij de werkgever verplicht is om, zodra het fonds onder het niveau van het minimaal vereist eigen vermogen is beland, een bijstorting te doen zodat het fonds weer op niveau van het minimaal vereist eigen vermogen zit.

Vereist eigen vermogen		
Per risico benodigde buffer		
Risico	31-12-2016	31-12-2015
Renterisico	3.784	4.474
Risico zakelijke waarden	8.824	8.341
Valutarisico	1.288	966
Commodities risico (grondstoffenrisico)	3.418	3.231
Kredietrisico	7.067	6.854
Verzekeringstechnische risico's	5.096	4.916
Liquiditeitsrisico	-	-
Concentratierisico	-	-
Operationeel risico	-	-
Actief beheer risico	1.236	1.180
Totaal	30.713	29.962
Af: Correlatie-effect	-13.583	-13.078
Totaal vereiste solvabiliteitsbuffer	17.130	16.884

Risico's zijn berekend op basis van de strategische beleggingen ultimo van het jaar en op basis van een evenwichtssituatie. Een onderverdeling van de strategische beleggingen per beleggingscategorie staat opgenomen op pagina 33 onder de vermogensbeheerlijst.

(bedragen in duizenden €)

8. Voorziening Pensioenverplichtingen

Het mutatieoverzicht voor de voorziening pensioenverplichtingen is als volgt:

	2016	2015
VPV eigen rekening primo boekjaar	101.479	95.891
Pensioenopbouw	285	183
Indexering en overige toeslagen	280	1.549
Rentetoevoeging	-60	177
Onttrekking voor uitkeringen en kosten	-2.609	-2.512
Wijziging door overdracht van rechten	-760	-16
Wijziging marktrente	9.256	5.810
Wijziging actuariële uitgangspunten	269	425
Overige mutaties	215	-36
Bij; mutatie voorziening herverzekerde VPV	7	8
VPV eigen rekening ultimo boekjaar	108.362	101.479
Aandeel herverzekeraar in technische voorziening	57	64
Voorziening pensioenverplichtingen per 31 december	108.419	101.543

Wijziging door overdracht van rechten

Het bedrag opgenomen onder wijziging door overdracht van rechten betreft slechts een beperkt aantal uitgaande waardeoverdrachten waar geen binnenkomende waardeoverdrachten tegenover staan.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend doortoepassing door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder het hoofd wijziging marktrente. Ultimo 2016 kwam de rentetermijnstructuur ongeveer overeen met een gemiddelde rekenrente van 1,46% (2015: 1,80%).

Wijziging actuariële uitgangspunten

De wijziging in de actuariële uitgangspunten zijn verder toegelicht onder 2.4 schattingen en veronderstellingen.

Overige mutaties

De grootste post onder de overige mutaties betreft het negatieve sterfteresultaat van 273. De overige bedragen betreffen voornamelijk correcties uit voorgaande jaren.

(bedragen in duizenden €)

	Per 31-12-2016		Per 31-12-2015	
	Aantal verzekerden	Bedrag voorziening in €1.000	Aantal verzekerden	Bedrag voorziening in €1.000
Actieven	9	8.001	10	9.672
Gewezen deelnemers	202	53.449	209	48.123
Gepensioneerden	141	43.192	141	40.242
Voorziening salarisstijging per 1 januari		60		4
Voorziening (ingegaan) arbeidsongeschikten		51		69
Kostenvoorziening		3.666		3.433
Totale voorziening	352	108.419	360	101.543
Aandeel herverzekeraar in voorziening		-57		-64
Totale voorziening eigen rekening		108.362		101.479

9. Kortlopende schulden

	31-12-2016	31-12-2015
Overige schulden		
Te betalen loonheffing/ ZvW-bijdrage	65	60
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten	130	108
	<u>195</u>	<u>168</u>

De looptijd van de schulden is korter dan 1 jaar.

10. Nominale dekkinggraad

	2016	2015
Dekkinggraad per 1 januari	106,6%	117,3%
Premiebijdrage (inclusief extra storting voor herstel)	0,4%	0,2%
Toeslagen	0,0%	-1,5%
Beleggingsmix	8,9%	0,0%
Uitkeringen	0,0%	0,0%
Overrendement	-0,4%	-2,5%
Rentetermijnstructuur	-8,5%	-5,7%
Aanpassing overlevingstafels / partnerfrequenties	-0,2%	-0,1%
Overige	0,0%	-1,1%
Totaal verandering dekkinggraad	0,2%	-10,7%
Dekkinggraad per 31 december	106,8%	106,6%

Risicobeheer en derivaten

Algemeen

Het Fonds wordt bij het beheer van de pensioenverplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met risico's. De belangrijkste doelstelling van het Fonds is het nakomen van de pensioentoezeggingen. Voor het realiseren van deze doelstelling wordt gestreefd naar een toereikende solvabiliteit (het beschikken over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen) op basis van een marktwaarde van de reële pensioenverplichtingen. Het bestuur ontvangt jaarlijks een risicorapportage waarin de risico's worden gerapporteerd, die als gering en door de beheersmaatregelen als beperkt risico zijn vastgesteld. Bij de benadering van deze risico's is uitgegaan van het FIRM-model zoals dit door de Nederlandsche Bank wordt gepubliceerd bij de uitvoering van hun toezichtstaken.

Er zijn geen alternatieve beleggingen, zodat daarvoor ook geen risico bestaat. Er wordt door het Fonds niet direct belegd in derivaten. Binnen de beleggingsfondsen waarin het Fonds belegt wordt er in beperkte mate gebruik gemaakt van derivaten.

Renterisico

Definitie matching-/renterisico

Het risico als gevolg van het niet gematcht zijn van activa en passiva (inclusief off-balance posten) dan wel inkomsten en uitgaven in termen van rentevoet, rentetypische looptijden, basisvaluta, liquiditeit typische looptijden en gevoeligheid voor ontwikkeling in prijspeil.

Beheersing:

Het bestuur heeft zich als doel gesteld om het renterisico 50% te 'hedgen'. Dit heeft betrekking op de waarde van de vastrentende portefeuille. De feitelijke rente afdekking ultimo 2016 bedraagt 45%. Ten aanzien van de verplichtingen is dit ongeveer 66%. De rentestand is historisch laag ondanks inflatoire overheidsbestedingen. De keerzijde van een te grote rente afdekking van het renterisico is echter een beperkte mogelijkheid om overrendement te genereren om inflatie te kunnen compenseren. De maatstaf voor het meten van rentegevoeligheid is de modified duration.

	31-12-2016	31-12-2015
Modified duration van de vastrentende waarden (voor derivaten)	6,6	6,4
Modified duration van de vastrentende waarden (na derivaten)	12,1	12,2
Modified duration van de (nominale) pensioenverplichtingen	18,8	19,4

Valutarisico

Definitie valuta risico:

Het risico als gevolg van het fluctueren van niet Euro ten opzichte van andere valuta. Vooral het risico van appreciatie van de Euro, die de waarde van beleggingen in andere valuta in waarde doet verminderen.

Beheersing:

Valuta (x €1.000)	2016	% Totaal	2015	% Totaal
Euro	108.407	93,8%	103.019	95,2%
Canadese dollar	1.027	0,9%	679	0,6%
Zwitserse frank	667	0,6%	1.021	0,9%
Hong Kong dollar	748	0,6%	738	0,7%
Amerikaanse dollar	1.469	1,3%	290	0,3%
Australische dollar	724	0,6%	584	0,6%
Overige valuta	2.539	2,2%	1.838	1,7%
Totaal Vermogen	115.581	100,0%	108.169	100,0%

Beleggingsrisico

Het voornaamste risico waarmee het Fonds wordt geconfronteerd ligt in het beleggingsbeleid.

De spreiding van de beleggingen zoals in 2015 is gehandhaafd in 2016. Halfjaarlijkse evaluatie van het beleggingsbeleid gaf geen aanleiding tot aanpassingen.

Het beheer is uitbesteed aan AEGON Asset Management Nederland, waarbij het bestuur het kader heeft aangegeven waarbinnen de beheerder zijn opdracht tot vermogensbeheer uitvoert. AEGON Asset Management Nederland heeft een verklaring ISAE 3402 type II van TKPI aan het Fonds doen toekomen en is door het bestuur beoordeeld.

Het bestuur heeft een gedetailleerde beoordeling door AEGON van de risico's ontvangen met een kredietwaardigheidsbeoordeling per beleggingsobject. Er zijn bij de beoordeling door de beleggingscommissie geen risico's vastgesteld, die aanleiding gaven om het beleggingsbeleid aan te passen.

Inflatierisico

Het Fonds heeft met de beleggingen in grondstoffen een belangrijke signalering voor het inflatierisico, dat zich op termijn ook vertaalt in hogere rentes en stijgende aandelen koersen. Het effect van stijgende rente wordt doorgaans vertaald in een verbeterde dekkinggraad. Vooral nog vindt het bestuur het risico van inflatie te beperkt om tot wijziging van het beleggingsbeleid te komen.

Het bestuur heeft een gedetailleerde beoordeling van de risico's vastgelegd in een risk management rapport daaruit zijn verder geen aanzienlijke risico's vastgesteld die aanleiding geven om het beleid aan te passen.

Marktrisico

Alle beleggingen zijn onderhevig aan marktrisico's.

Er vindt een maandelijks een rebalancing plaats indien actuele waarden van de beleggingen buiten de afgesproken bandbreedtes komen.

De geografische onderverdeling van de portefeuille kan als volgt worden weergegeven:

Geografische verdeling (x €1.000)	2016	%	2015	%
Nederland	5.835	5,0%	15.510	14,3%
Duitsland	12.184	10,5%	9.422	8,7%
Frankrijk	10.246	8,9%	7.278	6,7%
Verenigd Koninkrijk	10.131	8,8%	11.809	10,9%
Verenigde Staten	21.314	18,4%	22.253	20,6%
Overige landen ¹	55.871	48,4%	41.897	38,8%
Totaal	115.581	100,0%	108.169	100,0%

¹ Het relatief hoge percentage bij overige wordt veroorzaakt door een enorme diversificatie in beleggingen in diverse landen.

De onderverdeling van de portefeuille per sector kan als volgt worden weergegeven:

Sector verdeling (x €1.000)	2016	%	2015	%
Industrie	2.706	2,3%	1.701	1,6%
Financiële Instellingen	24.010	20,8%	21.284	19,7%
Overheid	35.440	30,7%	31.047	28,7%
Niet-cyclische consumentengoederen ²	19.726	17,1%	20.237	18,7%
Overige sectoren	33.699	29,1%	33.900	31,3%
Totaal	115.581	100,0%	108.169	100,0%

² Vanwege het relatief hoge percentage bij niet-cyclische consumentengoederen is er voor gekozen om deze sector ook separaat weer te geven. Hier zijn ook de vergelijkende cijfers van 2015 op aangepast.

Kredietrisico

Ten aanzien van de kredietwaardigheid van de debiteuren van de portefeuille kan het volgende overzicht worden gegeven:

(x €1.000)	2016	2015
AAA	10.013	6.987
AA	13.389	12.094
A	13.729	14.385
BBB	29.823	28.918
Lager dan BBB	6.496	6.824
Geen ratings vastrentende waarden	6.195	6.626
Totaal	79.645	75.834

I.v.m. het toepassen van de look-through methode bij de FTK rapportage wijkt het totaal bedrag in deze tabel af van de waarde zoals deze in de jaarrekening wordt gepresenteerd

Concentratierisico

Per 31-12-2016 heeft het Fonds evenals per 31-12-2015 geen beleggingen bij dezelfde emittent in de portefeuille, die meer dan 2% bedragen van het balanstotaal. De geografische onderverdeling van de emittenten in de portefeuille kan als volgt worden weergegeven:

(x €1.000)	2016	% ¹	2015	% ¹
Verenigde Staten	21.314	18,4%	22.253	20,60%
Verenigd Koninkrijk	10.131	8,8%	11.809	11,00%
Nederland	5.835	5,0%	15.510	14,30%
Duitsland	12.184	10,5%	9.422	8,70%
Frankrijk	10.246	8,9%	7.278	6,70%
Italië	5.398	4,7%	6.428	5,90%
Spanje	3.343	2,9%	7.042	6,50%
Overige landen ²	47.130	40,8%	28.427	26,30%
Totaal³	115.581	100,0%	108.169	100,0%

¹ De weergegeven percentages betreffen het aandeel van de betreffende emittent in de beleggingsportefeuille en betreft niet het percentage ten opzichte van het balanstotaal. In de boekjaren zijn alleen de belangen van groter dan 2% gepresenteerd.

² Het relatief hoge percentage bij 'Overige landen' wordt veroorzaakt door een enorme diversificatie in beleggingen in diverse landen in samenhang met verschillende emittenten.

³ Het pensioenfonds heeft de beleggingen zoveel mogelijk gespreid naar emittenten. De grootste emittent ultimo boekjaar 2016 is de Bundesrepubliek Deutschland voor een bedrag van EUR 8,7 miljoen.

Binnen de beleggingsfondsen zelf wordt er dusdanig gespreid belegd dat hier geen sprake is van een concentratierisico.

Liquiditeitsrisico's

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het Fonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. Door de belegging in courante beleggingsfondsen is dit risico nagenoeg afwezig. De beleggingsfondsen zijn overwegend belegd in courante waarden.

Verzekeringstechnische risico's (actuariële risico's)

Het belangrijkste actuariële risico is het langlevensrisico (het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de voorziening pensioenverplichtingen). Als gevolg hiervan is de pensioenvermogensopbouw niet toereikend voor de uitkering van de pensioenverplichting. Door adequate correcties voor ervaringssterfte is het langlevensrisico verdisconteerd in de waardering van de pensioenverplichtingen door een leeftijdsterugstelling van 2 jaar voor vrouwen en mannen.

Het Fonds heeft het nabestaanden- en wezenpensioen op risicobasis herverzekerd bij een externe, onder toezicht van DNB staande verzekeringsmaatschappij. Bij deze verzekeringsmaatschappij is ook het arbeidsongeschiktheid- en overlijdensrisico herverzekerd.

Niet-financiële risico's

Het belangrijkste niet financiële risico is het premiebeleid. Het Fonds stelt de kostendekkende premie vooraf vast en dit wordt als percentage van de loonsom maandelijks afgedragen. Doordat er weinig actieve deelnemers zijn is personeelsverloop een belangrijke factor bij het bepalen van de loonsom.

Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Langlopende contractuele verplichtingen

Het Fonds heeft een uitbestedingsovereenkomst afgesloten met ACS HR Solutions Nederland B.V. voor een periode van 3 jaar. De periode loopt van 1-1-2017 tot en met 31-12-2019. De jaarvergoeding bedraagt 126 duizend euro inclusief btw. De totale vergoeding voor 3 jaar bedraagt 378 duizend euro inclusief btw.

Bijstortingsverplichting Strategic Liability Matching Fund

Het Fonds belegt bij AEGON onder andere in het Strategic Liability Matching Fund. Dit fonds is ter beperking van het risico dat het Fonds loopt bij de stijging van de voorziening pensioenverplichtingen als gevolg van het dalen van de rentetermijnstructuur en reageert tegenovergesteld ten opzichte van het resultaat als gevolg van de wijziging van de rentetermijnstructuur op de voorziening. In 2016 is de rentetermijnstructuur gedaald en heeft deze wijziging geresulteerd in een verhoging van de voorziening pensioenverplichtingen. Aangezien het Strategic Liability Matching Fund tegenovergesteld reageert, heeft dit in 2016 geresulteerd in een toename van de waarde van het Strategic Liability Matching Fund. Indien de koers van het Strategic Liability Matching Fund zich tussen de ondergrens van 13.986 euro en de bovengrens van 24.475 euro bevindt, vinden er geen afomingen en / of bijstortingen plaats. Boven een koers van 24.475 euro vindt een afoming plaats. Onder een koers van 13.986 euro bestaat een eventuele bijstortverplichting. Per 31 december 2016 bedraagt de koers 22.476,80 euro. Gedurende 2016 zijn er zowel afomingen als bijstortingen geweest. Per saldo heeft er in 2016 een afoming plaatsgevonden van 716.000 euro.

Verbonden partijen

Identiteit van verbonden partijen

De aangesloten werkgever, bestuurders van de aangesloten werkgever, de bestuurders van het pensioenfonds en hun partners en kinderen zijn te kwalificeren als verbonden partijen.

Transacties met de werkgever

Inzake de uitvoeringsovereenkomst tussen het pensioenfonds en de aangesloten werkgever met betrekking tot de financiering van de aanspraken en de uitvoering van de pensioenregeling geldt dat de aangesloten werkgever zich jegens het pensioenfonds bij overeenkomst (de zogenaamde uitvoeringsovereenkomst) heeft verbonden tot het betalen van de ingevolge de geldende ABTN verschuldigde pensioenpremie.

Transacties met (voormalige) bestuurders

Vier van de zes bestuurders zijn in dienst van de sponsor. De bestuurders ontvangen een kostenvergoeding in de vorm van een vacatievergoeding voor hun werkzaamheden. Er zijn geen leningen verstrekt aan, noch is er sprake van vorderingen op, (voormalige) bestuurders. Vijf van de zes bestuurders nemen deel aan de pensioenregeling van het Fonds op basis van voorwaarden in het pensioenreglement, waarvan één als gewezen deelnemer. Eén van deze bestuursleden is gepensioneerd vanuit voornoemde pensioenregeling. Er is één extern bestuurslid aanwezig, deze ontvangt een vergoeding voor zijn werkzaamheden. De vergoeding die het externe bestuurslid ontvangt en de vergoeding die de overige bestuursleden ontvangen zijn een marktconforme vergoeding voor hun werkzaamheden. Verbonden partijen worden geïdentificeerd. Naast transacties met bovengenoemde partijen zijn er geen transacties geweest met verbonden partijen.

Toelichting staat van baten en lasten

(bedragen in duizenden €)

11. Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds

2016	Directe beleggingsopbrengsten	Indirecte beleggingsopbrengsten	Kosten vermogensbeheer*	Totaal
Type belegging:				
Vastgoedbeleggingen	-	-	-	-
Aandelen	-	2.266	-	2.266
Vastrentende waarden	34	6.266	-	6.300
Grondstoffen en overige baten	-	1.075	-	1.075
Intrest liquide middelen	-2	-	-	-2
Restitutie kosten vermogensbeheer	-	-	42	42
Totaal	32	9.607	42	9.681

2015	Directe beleggingsopbrengsten	Indirecte beleggingsopbrengsten	Kosten vermogensbeheer	Totaal
Type belegging:				
Vastgoedbeleggingen	-	11	-	11
Aandelen	-	736	-	736
Vastrentende waarden	-	-270	-	-270
Grondstoffen en overige baten**	-	-3.198	-	-3.198
Intrest liquide middelen	-1	-	-	-1
Restitutie kosten vermogensbeheer	-	-	42	42
Totaal	-1	-2.721	42	-2.680

* De positieve post uit de vermogensbeheerkosten betreft een korting voor de kosten die door de vermogensbeheerder direct ten laste van de beleggingsfondsen is gebracht.

** Het rendement in grondstoffen voor 2015 was -34,2%. Dit werd met name veroorzaakt door de enorme prijsdaling van ruwe olie.

De transactiekosten zijn onderdeel van de aan en verkoopkosten van beleggingen. Deze zijn onderdeel van de indirecte beleggingsopbrengsten en bedragen over 2016 EUR 60K (2015: EUR 68K).

De performance gerelateerde kosten welke direct ten laste van de indirecte beleggingsopbrengsten zijn gebracht bedragen voor 2016 EUR 30K (2015; EUR 41K)

Het aandeel van het pensioenfonds in de kosten die door de vermogensbeheerder direct ten laste van het resultaat zijn gebracht betreft EUR 308K (2015: EUR 305K) Dit is inclusief de korting van 42K welke is opgenomen onder de vermogensbeheerkosten.

De indirecte beleggingsopbrengsten over 2016 met betrekking tot de vastrentende waarden zijn inclusief de in 2016 per saldo ontvangen afroaming van EUR 716K (2015: afroaming van EUR 603K) voor het Strategic Liability Matching Fund. Een afroaming voor dit fonds betreft een uitkering als gevolg van een waardeinstijging van dit fonds en wordt direct in het resultaat verwerkt.

(bedragen in duizenden €)

12. Premiebijdragen van werkgevers en werknemers	2016	2015
Basispremie	776	975
Additionele premie werkgever*	720	-
Werknemersgedeelte	44	46
	1.540	1.021

De additionele premie van de werkgever bestaat uit een tweetal verschillende premies. De eerste premie betreft een bedrag van 440K die het Fonds heeft ontvangen om het Fonds weer op het niveau van het minimaal vereiste vermogen te brengen. De tweede premie betreft een bedrag van 280K inzake een bij de werkgever in rekening gebrachte koopsom voor een verhoging van 0,65% per 01-04-2016 van de gewezen deelnemers aan de 1991 regeling.

De kostendekkende premie is als volgt:

	2016	2015
Kostendekkende premie	1.124	601

Het bestuur doet de toetsing of de feitelijke premie voldoende is aan de hand van de kostendekkende premie van het boekjaar.

De kostendekkende premie is als volgt samengesteld:

	2016	2015
Aangroei verplichtingen	175	182
Backservice	107	6
Risicopremies	42	42
Toeslagen	280	-
Solvabiliteit	55	40
Opslag voor uitvoeringskosten	418	331
Totaal	1.077	601

13. Overige baten

	2016	2015
Winstdeling herverzekeraar	-	226
	-	226

Het uit de pensioenverplichtingen voortvloeiende risico van overlijden c.q. invaliditeit met betrekking tot actieve deelnemers in het Fonds was tot en met 31 december 2014 herverzekerd in de vorm van risicokapitaal c.q. rente bij ALHERMIJ BV. Na beëindiging van deze overeenkomst is er door de verzekeraar een berekening van de winstdeling opgesteld. In 2015 is de laatste winstuitkering over de periode 2012-2014 ontvangen. In het nieuwe herverzekeringscontract met ELIPSE LIFE B.V is geen mogelijkheid tot het betalen van een winstuitkering opgenomen.

14. Pensioenuitkeringen

	2016	2015
Ouderdompensioen	-1.597	-1.556
Tijdelijk ouderdompensioen	-96	-68
Nabestaandenpensioen	-790	-755
Wezenpensioen	-37	-42
Arbeidsongeschiktheidspensioen	-8	-8
	-2.528	-2.429

(bedragen in duizenden €)

15. Pensioen en uitvoeringskosten	2016	2015
Administratiekosten berekend door derden	-138	-123
Accountantskosten	-34	-34
Certificerende actuaris	-16	-14
Adviserende actuaris	-105	-93
Overige advisering	-139	-80
Contributies en bijdragen	-13	-11
Dwangsommen en boetes	-	-
Overige kosten	-1	-1
	-496	-397

Aan het pensioenfonds zijn in het afgelopen jaar geen dwangsommen en boetes opgelegd.

Honoraria accountant	2016	2015
Controle van de jaarrekening	-33	-34
Overige controle opdrachten	-	-
Belastingadvies	-	-
Andere niet controle diensten	-1	-
Totaal	-34	-34

De in de tabel vermelde honoraria voor de controle van de jaarrekening 2016 van 33 (2015;34) hebben betrekking op de totale honoraria voor de controle van de jaarrekening ongeacht of de werkzaamheden al gedurende het boekjaar zijn verricht.

Beloning en vergoedingen bestuurders

Op basis van RJ 271.605 dienen ook vergoedingen te worden verantwoord onder bezoldigingen. In 2016 hebben leden van het bestuur en leden van het verantwoordingsorgaan een onkostenvergoeding gekregen conform het besluit Vergoedingen SER-leden 2014.

	Vacatiegelden	
	2016	2015
Bestuursleden	-32	-30
Verantwoordingsorgaan	-11	-7
Totaal	-43	-37

Het bedrag aan vacatiegelden is afhankelijk van het aantal bijeenkomsten dat is gehouden en het aantal leden dat deze bijeenkomsten heeft bijgewoond.

16. Herverzekeringen	2016	2015
Premies herverzekering	-42	-42
Uitkering herverzekering	9	9
Winstuitkering	-	7
Mutatie herverzekering	-7	-8
	-40	-34

(bedragen in duizenden €)

	2016	2015
17. Saldo overdrachten van rechten		
Overgenomen pensioenverplichtingen	-	-
Overgedragen pensioenverplichtingen	-644	-16
	<u>-644</u>	<u>-16</u>
18. Overige lasten	2016	2015
Intrestvergoeding waardeoverdrachten	-6	-1
	<u>-6</u>	<u>-1</u>

19. Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum die hier opgenomen dienen te worden.

20. Bestemming van saldo van baten en lasten

Het saldo van baten en lasten is geheel ten gunste van de reserve gebracht.

Amsterdam, 21 juni 2017

Namens het bestuur,

D. H. Vos (Voorzitter)

J-O. Nord (Secretaris)

A.T.H.J. Theunissen (Lid)

E. Deetman (Lid)

B.A.G. Folmer (Lid)

A.B.J. van Rooijen (Lid)

6. OVERIGE GEGEVENS

Vaststelling

Het bestuur van Stichting Pensioenfonds Citigroup heeft de jaarrekening 2016 vastgesteld op 21 juni 2017.

Statutaire regeling omtrent de bestemming van saldo van baten en lasten

Ten aanzien van de bestemming van het saldo van baten en lasten is geen bepaling opgenomen in de statuten van het Fonds. In de uitvoeringsovereenkomst met de werkgever is overeengekomen dat de werkgever zal bijstorten bij onvoldoende dekking (nominale dekkingsgraad 104.1%) van de verplichtingen. De hoogte van de bijstorting is gelijk aan het bedrag wat nodig is om de nominale dekkingsgraad weer op het niveau van 104,1% te brengen. De bestemming van het saldo van baten en lasten over 2016 is opgenomen onder noot 20 van de toelichting op de jaarrekening.

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds Citigroup Nederland te Amsterdam is aan Aon Hewitt Nederland cv de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2016.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Citigroup Nederland, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds. Omdat Aon Hewitt Nederland cv beschikt over een door de toezichthouder goedgekeurde gedragscode, is het toegestaan dat andere actuarissen en deskundigen aangesloten bij Aon Hewitt Nederland cv wel andere werkzaamheden verrichten voor het pensioenfonds.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op 0,5% van het balanstotaal einde 2016. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven EUR 27.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendeekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk vereist eigen vermogen, maar niet lager dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van artikel 132 vereist eigen vermogen.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds Citigroup Nederland is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening niet voldoende, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen.

Rotterdam, 21 juni 2017

Drs. A.G.M. den Hartogh, AAG

verbonden aan Aon Hewitt Nederland cv

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het Bestuur van Stichting Pensioenfonds Citigroup Nederland

Verklaring over de jaarrekening 2016

Ons oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en samenstelling van het vermogen van Stichting Pensioenfonds Citigroup Nederland per 31 december 2016 en van het resultaat en de kasstromen over 2016, in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

Wat we gecontroleerd hebben

Wij hebben de jaarrekening over 2016 van Stichting Pensioenfonds Citigroup Nederland (de Stichting) te Amsterdam gecontroleerd.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2016;
2. de staat van baten en lasten over 2016; en
3. de toelichting met een overzicht van de belangrijke grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van de Stichting zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Controleaanpak

Samenvatting

Goedkeurende controleverklaring

Materialiteit

Materialiteit van EUR 540.000 0,5% van het pensioenvermogen

Kernpunten

- De waardering van beleggingen
- De waardering van de technische voorzieningen

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op EUR 540.000 (2015: EUR 541.000). Voor de bepaling van de materialiteit wordt uitgegaan van het pensioenvermogen per 31 december 2016 (0,5%). Wij beschouwen het pensioenvermogen als de meest geschikte benchmark, omdat het pensioenvermogen een bepalende factor is in de berekening van de beleidsdekkingsgraad die de financiële positie van de Stichting weergeeft. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij hebben met het bestuur afgesproken dat wij tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de EUR 27.000 aan het bestuur rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

Reikwijdte van de controle

Uitbesteding van bedrijfsprocessen aan dienstverleners

Stichting Pensioenfonds Citigroup Nederland heeft het beheer van de beleggingen uitbesteed aan Aegon Investment Management B.V. De pensioenadministratie is uitbesteed aan ACS HR Solutions Nederland B.V. De jaarrekening wordt opgesteld op basis van informatie over de beleggingen en beleggingsopbrengsten die is verstrekt door Aegon Investment Management B.V. en informatie over de technische voorzieningen, premiebijdragen en pensioenuitkeringen en overige financiële posten die is verstrekt door ACS HR Solutions Nederland B.V.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor het verwerven van inzicht in de aard en de significantie van de door de dienstverleners verleende diensten en in het effect ervan op de voor de controle relevante interne beheersing van de Stichting. Op basis hiervan identificeren wij de risico's op een afwijking van materieel belang en zetten wij controlewerkzaamheden op en voeren wij deze uit om op deze risico's in te spelen.

Bij de uitvoering van onze controle maken wij gebruik van de werkzaamheden en bevindingen die andere onafhankelijke accountants uitvoeren op de voor de Stichting relevante interne beheersingsmaatregelen van Aegon Investment Management B.V. en ACS HR Solutions Nederland B.V. in de specifiek daarvoor opgestelde (ISAE 3402/ COS 3000-type II) rapportages.

Onze controlewerkzaamheden bestaan uit het bepalen van de minimaal verwachte interne beheersingsmaatregelen en het bespreken van de beheersomgeving bij de dienstverlener met vertegenwoordigers van de dienstverlener. Op basis daarvan evalueren wij de in de ISAE 3402/ COS 3000-rapportages beschreven interne beheersingsmaatregelen, verrichte werkzaamheden ter toetsing van de effectieve werking gedurende 2016 en de uitkomsten daarvan. Ook beoordelen wij de evaluatie door het bestuur van de kwaliteit van de uitbesteding aan Aegon Investment Management B.V. en ACS HR Solutions Nederland B.V.

Wij hebben eigen gegevensgerichte analyses uitgevoerd waarbij wij de uitkomsten van directe beleggingsopbrengsten, premiebijdragen en uitkeringen hebben getoetst op basis van verwachtingen die wij zelf hiervoor hebben ontwikkeld. Wij hebben door middel van deelwaarnemingen beleggingen, beleggingsstromen, mutaties in de pensioenadministratie, premiebijdragen en uitkeringen aan de hand van brondocumentatie bij de dienstverlener onderzocht.

Door bovengenoemde werkzaamheden op de uitbestede bedrijfsprocessen en aanvullende eigen werkzaamheden hebben wij voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de beleggingen, beleggingsstromen en -opbrengsten, (mutaties in) deelnemergevens en aanspraken die resulteren in (wijzigingen in) de technische voorzieningen, premiebijdragen en uitkeringen verkregen.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met het bestuur gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

De waardering van beleggingen

Omschrijving

De beleggingen vormen een significante post op de balans van de Stichting. Alle beleggingen dienen conform de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. Uit pagina 65 van de toelichting op de jaarrekening blijkt dat voor EUR 115 miljoen (100%) van de beleggingen van de Stichting de waardering gebaseerd is op waarderingsmodellen waarin gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata. Het bepalen van de marktwaarde voor deze beleggingen is complex(er) en bevat subjectieve schattingselementen.

Het maken van de schattingen vergt een hoge mate van oordeelsvorming van het bestuur, waarbij gebruik wordt gemaakt van modellen. Gezien de invloed hiervan op de waardering van de beleggingen, het saldo van baten en lasten, het eigen vermogen en de beleidsdekkingsgraad, vormde de waardering van beleggingen met behulp van schattingen een kernpunt in onze controle.

In de toelichting op pagina 55 tot en met 56 geeft de Stichting de gehanteerde waarderingsgrondslagen weer. Op pagina 65 zijn de gehanteerde waarderingmethoden en belangrijke veronderstellingen voor waardering van de beleggingen uiteengezet.

Het evalueren van de waarderingsgrondslagen en het vaststellen van de juistheid en toereikendheid van de toelichtingen vormden onderdeel van onze werkzaamheden.

Onze aanpak

Voor individueel significante beleggingen, waarvoor de waardering tot stand komt met behulp van schattingen, maken wij gebruik van de beheersmaatregelen die zijn ingericht bij de vermogensbeheerder en die onderdeel zijn van de ISAE 3402 type II rapportage. Deze relevante beheersmaatregelen zijn gericht op de aanstelling van betrouwbare fondsmanagers en de betrouwbare aanlevering van en toereikende beoordeling op periodieke performancecijfers. Daarnaast hebben wij de aansluiting vastgesteld tussen de financiële administratie en actuele financiële rapportage van de fondsmanager, indien nodig, gecorrigeerd voor kasstromen tot aan balansdatum. Vervolgens hebben wij de waardering van beleggingen gebaseerd op waarderingsmodellen waarin gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata onderzocht.

De waardering van beleggingen gebaseerd op waarderingsmodellen waarin gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata hebben wij onderzocht met gebruikmaking van een eigen waarderingsspecialist. Onze waarderingsspecialist heeft de gehanteerde waarderingen vergeleken met zelfstandig verkregen in de markt waarneembare prijzen.

Onze observatie

Wij hebben vastgesteld dat de gehanteerde waarderingsgrondslagen en gehanteerde waarderingmethodieken voor de beleggingen in overeenstemming zijn met de geldende

De waardering van beleggingen

verslaggevingsregels en geschikt zijn om te kunnen komen tot een marktwaarde van deze beleggingen. Wij hebben eveneens geconstateerd dat de toelichtingen op de beleggingen adequaat zijn.

Wij vinden de waardering van de beleggingen evenwichtig bepaald..

De waardering van de technische voorzieningen

Omschrijving

De technische voorzieningen vormen een significante post op de balans van de Stichting en worden gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De waardering van de technische voorzieningen komt tot stand door middel van een berekening waarin aanspraakgegevens van deelnemers met behulp van belangrijke schattingen over levensverwachtingen, kostenniveaus en arbeidsongeschiktheid worden vertaald naar verwachte toekomstige kasstromen (uitkeringen). De kasstromen worden contant gemaakt tegen de markttrente (rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door De Nederlandsche Bank).

Het maken van de schattingen vergt een hoge mate van oordeelsvorming van het bestuur, waarbij gebruik wordt gemaakt van actuariële modellen en het bestuur zich laat adviseren door actuariële deskundigen. Gezien de complexiteit en de invloed hiervan op de hoogte van de technische voorzieningen, het saldo van baten en lasten, het eigen vermogen en de beleidsdekkingsgraad, vormde de waardering van de technische voorzieningen een kernpunt in onze controle.

Het bestuur heeft in de toelichting op pagina 58 tot en met 59 de waarderingsgrondslagen en veronderstellingen voor de technische voorzieningen opgenomen. Op pagina 29 tot en met 34 (risicoparagraaf) is de gevoeligheid van de berekening van de technische voorzieningen voor schattingen uiteengezet.

Het evalueren van de waarderingsgrondslagen en het vaststellen van de juistheid en toereikendheid van de toelichtingen vormden onderdeel van onze werkzaamheden.

Onze aanpak

Bij onze controle maken wij gebruik van de werkzaamheden van de certificerende actuaris die door van de Stichting is aangesteld. Wij hebben bij aanvang van de controle en bij afronding afstemming gehad met de certificerende actuaris over de te volgen controleaanpak, de aandachtspunten bij de controle en de uitkomsten van de controle.

Wij hebben de door het bestuur gehanteerde schattingsmethoden en veronderstellingen geëvalueerd. Hierbij hebben wij de consistentie, prudentie en actualiteit van de schattingsmethode en veronderstellingen betrokken. Wij hebben de onderbouwing van de veronderstellingen door het bestuur geëvalueerd aan de hand van een toetsing van de historische betrouwbaarheid daarvan en algemeen geactualiseerde uitgangspunten zoals overlevingskansen. De gehanteerde schattingsmethoden en veronderstellingen hebben wij besproken met de certificerende actuaris.

Onze werkzaamheden omvatten verder het evalueren van de uitkomst van de actuariële analyse van het resultaat in relatie tot eerder gemaakte schattingen en kasstroomprojecties.

Onze observatie

Wij vinden de waardering van de technische voorzieningen evenwichtig bepaald en de toelichting toereikend.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- de kerncijfers;
- het bestuursverslag;
- de overige gegevens;
- het verslag verantwoordingsorgaan en het verslag visitatiecommissie;

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de Stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de Stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de Stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate – maar geen absolute mate – van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Voor een nadere beschrijving van onze verantwoordelijkheid ten aanzien van een controle van de jaarrekening verwijzen wij naar de website van de Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (NBA).

https://www.nba.nl/Documents/Tools%20Vaktechniek/Standaardpassages/Standaardpassage_nieuwe_c_ontroletekst_niet_oob_variant_%20Nederlands.docx

Utrecht, 21 juni 2017

KPMG Accountants N.V.

P. Smit RA